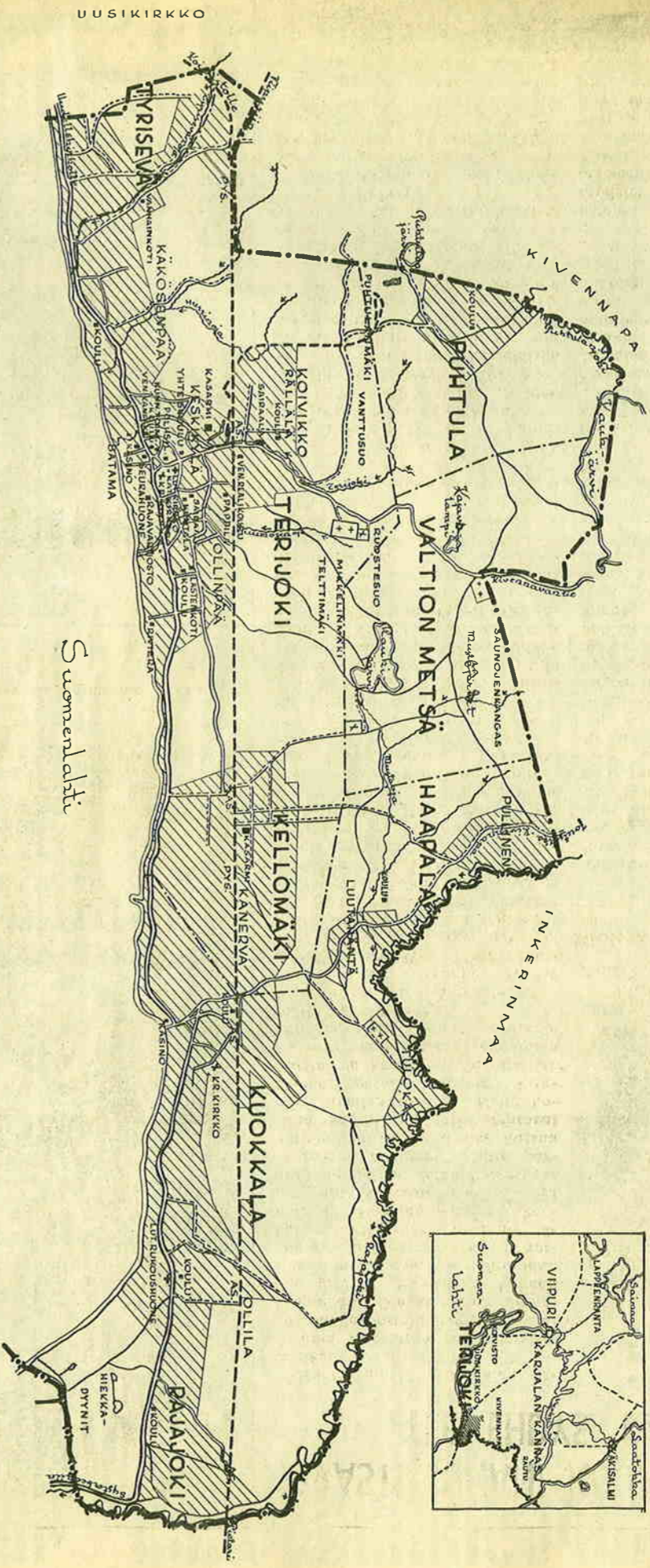
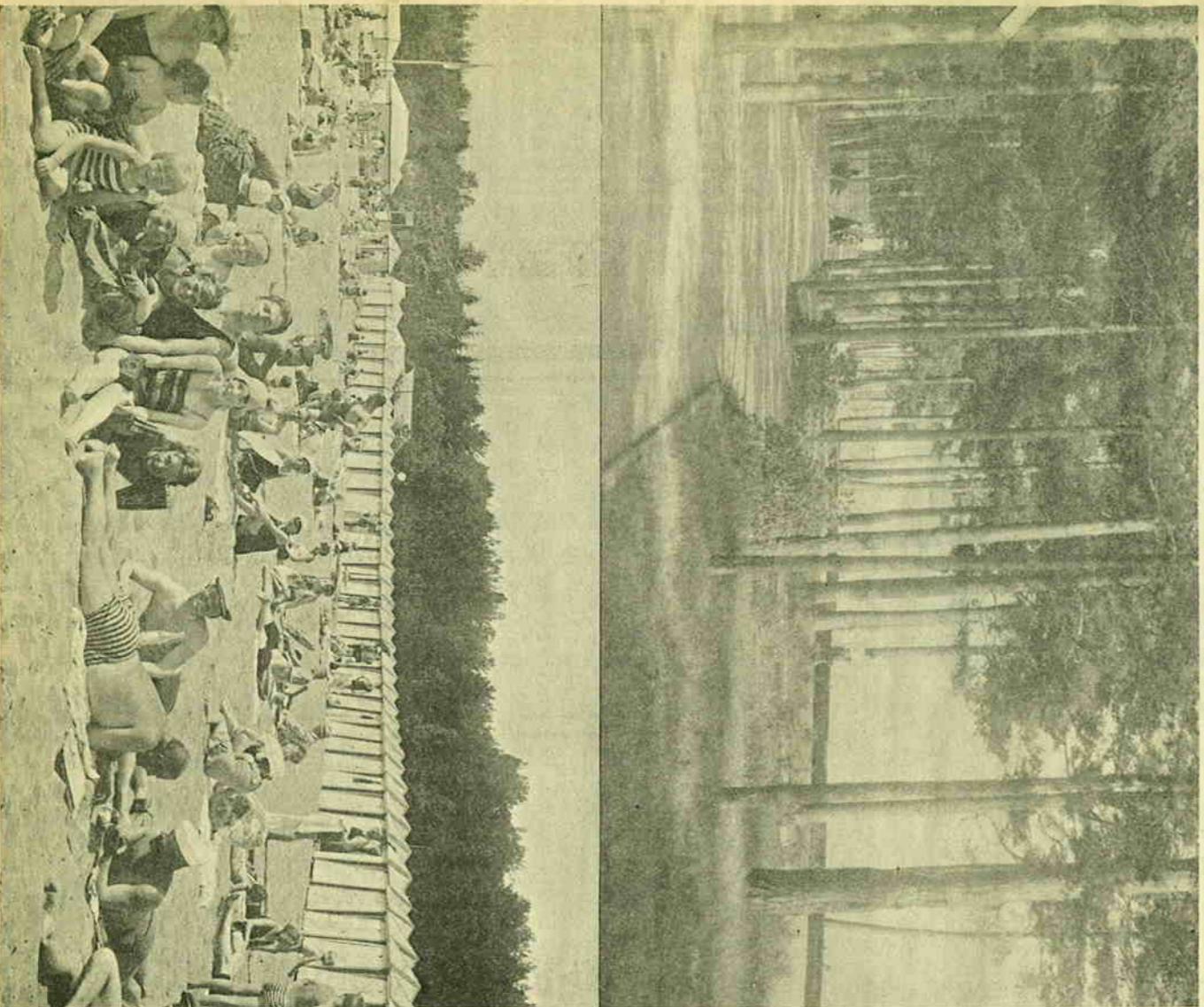

Pitäjä pitäjältä

TERIJOKI

... OLI PITKÄ, KAPEA JA ILOINEN

Terijoki sijaitsi, kuten yllä olevasta valokopiosta näkyy, aivan kaakkoisella rajalla, josta Leningradin kaupunkin Rajajoen sillalta oli matkaa noin 35 kilometriä.

Terijoen kuntaa rajoittivat lännessä Uudenkirkon kunta, pohjoisessa Kivennavan kunta, idässä Rajajoen takana Neuvostoliitto ja etelässä Suomenlahti. Siinä Terijoen kehukset.

Terijoen kunta ei voi kerskua pitkällä iällään, sillä Terijoen kylä erosi Kivennavan kunnasta itsenäiseksi kunnaksi v. 1910 ja sen muut kylät vielä sen jälkeen, joten kunnalla oli ikää v. 1939 näistä 30 vuotta.

Seurakunnallisesti toiminta alkoi kuitenkin jo 1. 12. 1903 ja itsenäiseksi kirkkoherrakunnaksi määrättiin Terijoen kylä 1. 5. 1909. Asukkaita oli Terijoen syyksellä v. 1939 noin 7.200 henkeä, näistä muutamia satoja ulkomaalaisia ja ehkä enemmän kuin puolet heistä venäläisiä (emingrantteja ym.), joilla ei ollut kansalaisuutta ja näitä kutsuttiin virallisestikin »ei minikään maan kansalaisiksi».

Terijoen pitäjä oli pitkä ja kapea, pituus länsirajalta, Tyrisevältä Rajajoen sillalle noin 24 kilometriä ja keski-leveys 6—7 kilometriä, kapein Luutahännän kohdalta 4 kilometriä. Halki pitäjän sen pituussuunnassa kulki Viipuri-Pietarin välinen rautatie, joka valmistiin käyttöön v. 1870. Rautatien asemat olivat lännestä lukiens Tyrisevä, Terijoki, Kellomäki, Kanervan pysäkki, Kuokkala, Ollila ja Rajajoki.

Valtateistä mainittakoon halki pitäjän kulkeva Rantatie Tyrisevältä Rajajoelle ja Kuokkalassa yhtyen Haapalan kautta Kivennavalle johtava maantie sekä Terijoen kylästä Kivennavalle Lintulan kautta kulkeva maantie. Mainitut päätiet olivat varsinkin kesäisin erittäin paljon käytössä n.s. turistiteinä ja yleisenä liikenneteinä muutenkin läpi vuoden.

Virallisia kyliä oli Terijoenlla 7, eli seuraavat: Terijoki, johon virallisesti kuului myös Kellomäen asemaseutu, Tyrisevä, Puhtula, Haapalan kylät n:o 1, 2 ja 3 (Pulinen, Luutahäntä ja Tulokas) sekä Kuokkala. Viimeksi mainittu kutsuntaniminä jakaantui vielä seuraavasti: Uusikyliä, Vanassi, Ollila ja Rajajoki. Asukasliheys kunnassa oli suuri.

Kannaksen Osuusliike-säätiö jakanut avustuksia 422.450 mk

Kun osoitettiin, ettei Kannaksen Osuusliikkeellä ollut mahdollista aloittaa liiketoimintaa uudella alueella kotiseudun menestyksen jälkeen, päädyttiin sellaiseen tulokseen, että Kannaksen Osuusliike on purettava ja varojen vastaisesta käytöstä päätettävä, mihin ja millä tavalla ne si- joitetaan.

Liikkeen edustajisto päätti kokouksessaan maaliskuun 14 p:nä 1948, että liike puretaan. Toinen edustajiston kokous pidettiin 27 p:nä kesäkuuta 1948, jossa purkamispäätös toisen kerran hyväksyttiin ja niin oli asia sillä puolen selvä. Liikkeen hallinto-neuvosto ja johtokunta velvoitetiin hoitamaan käytännölliset järjestelyt ja nämä puolestaan valtuuttivat hallintoneuvoston puheenjohtajan ja toimintajohtaja Antti Hirven ottamaan vuosihաս- teen ja viemään asiaa eteenpäin.

Liikkeen edustajisto oli jo tehnyt periaatepäätöksen, että Kannaksen Osuusliikkeen jäljellejää- vistä varoista, kun kaikki asiat on loppuun käsitelty, perustetaan uusi Kannaksen Osuusliikkeen ni- meä kantava säätiö, jonka tar- koituksena olisi Kannaksen Osuusliikkeen nimen säilyttämi- nen ja sen ja kannakselaisten pe- rintöiden vaaluminen.

Kannaksen Osuusliikkeen hal- lintoneuvoston kokouksessa 27 p:nä kesäkuuta säätiön nimeksi päätettiin ottaa Kannaksen Osuusliike-säätiö ja tälle sää- tiölle ja sen säännöllie annettiin vahvistusta, joka saatiin vuonna 1949 ja sääntöjen muutos erinäs- ten asioiden vuoksi, joka vahvis- tettiin 20 p:nä syyskuuta 1952.

Säätiön toimintajärjelmän tulivat kutumaan ne kunnat, joiden alueella Kannaksen Osuusliike oli toiminut, siis: Terijoki, Kivenna- pa, Muolaa, Uusikirkko ja Kan- neljärvi. Säätiön tarkoituksena on jakaa vuosittain ylijäämävä- roista sääntöjen määräämällä ta- valla ylläpidon- ja kunnat- nuolle opintoavustuksia ja sa- noista kunnista kotoisin oleville vanhuksille vanhuusavustuksia.

Säätiön ensimmäiseen Valtus- kuntaan nimettiin Kannaksen Osuusliikkeen hallintoneuvosto seuraavat henkilöt:

E. T. Terijoen kunnas- ta: lehtori Juho Aleksanteri Pi- mä, maanviljelijä Matti Vaih- ma, kirkvarmes Paavo Kurvinen, ja konstapeli Jooseppi Sipiläi- nen, varalle herastuomari Emmi Nikkanen, kirkvarmes Jooseppi Kannus, suutarimestari Jussi Heiskari ja leipuri Juho Lemet- tinen.

Kivennavan kun- nast: maanviljelijä Tuomas Rautanen, maanviljelijä Juho Leskinen, maanviljelijä Johannes Hämiäinen, ja kirjakauppias Taavi Keinänen, varalle Juho Kaasinen, Antti Kuortti, Johan- nes Moisander ja Oskari Tanner. Muolaa kunnasta: pan- kijohtaja Mikko Mäkinen ja ratamestari Yrjö Sevola, varalle maanviljelijä Tuomas Sihtonen ja Esa Henttinen.

Uudenkirkon kunnas- ta: opettaja Brynolf Takakahti, varalle Antti Nummalainen. Kanneljärven kunnas- ta: Yrjö Rautio, varalle Oiva Koukku.

Kannaksen Osuusliike Terijoksella

Ent Kannaksen Osuusliikkeen toimintatulo nykyisessä asussaan. Koli- manen kerroksen Ikkunat muuttavat rakennuksen ulkonäköön.

Antti Seppänen, maanviljelijä, pu- heenjohtajana ovat olleet Jussi Kulkkonen, pankinjohtaja Mikko Mäkinen, maanviljelijä Esa Henttinen ja Antti Nurmi- nen, ja myymälänohtaja Joonas Nupponen. Varajäseninä ovat maanviljelijät Vihkori Huunonen, Joonas Himmonen, opetusneuvos Vilho Hanninen, landohtaja Yrjö Torckeli, maanviljelijät Kalle Il- vonen, Johannes Kostainen, Vil- jo Seppänen, Viljami Veijalainen, Mikko Miettinen, Eenoikki Hän- ninen, ToivoMannonen ja Joonas Vestermäen.

Valtuuskunnan pu- heenjohtajina ovat olleet lehtori J. A. Pirmä säätiön perus- tamisesta vuodesta 1949 vuoteen 1953, ylikonstapeli Jooseppi Sipi- läinen vv. 1953—1965 ja lääkäritä- neuvos Nino Leppälä vv. 1965—1969, kaikki tekivät tehtävänsä kuolemansa saakka. Maanvilje- liä Sakari Sipiläinen on puheen- johtajana tämän vuoden alusta.

Säätiön hallitukseen kuuluvat tällä kertaa puheen- johtajana ja säätiön asiamiehenä Antti Hirvi ja varapuheenjohtaja ministeri Emmi Luukka äsket- täin ministeri Eemil Luukka ja hänen vaimonsa kuolemansa saakka, molemmat säätiön perus- tamisesta asti ja jäseniä maanvi- ljejiä Mikko Heipolainen, myös alusta saakka, agronomi Jooseppi Krius ja tekniikko Martti Inki- nen, varalla ovat toimittaja Paavo Montonen, maanviljelijä Juho Kuusma ja varatuomari Henrik Lemettinen.

Säätiön valtuuskunta on pitänyt yleensä yhden sääntöjenmäärä- män kokouksen vuodessa, jos ei ole ollut erikoista tyytä kokoon- tulla ylimääräiseen kokoukseen. Näissä sääntöjen määräämisessä ko- kouksessa tavallisten toiminta- ja tulkintomusten lisäksi jaetaan vuositulot avustuksiksi. Hallitus kokountuu tarpeen vaatiessa. Tähän mennessä on tämän kah- denkymmenen vuoden aikana, kun avustuksia on jaettu, myönnetty 1000- ja vanhuusavustuksia sekä erilaisille järjestöille kuten Kar- jalaan Liitolle ja Eväkärtäläisten

N.S. Liitolle yhteensä 422,450.— markkaa eli vanhassa rahassa 42,245,000.— Kun säätiön alku- pääoma oli 14,180,000.— eli nyky- rahassa 141,800.—, ei kai sää- tiön toiminta ole mennyt huk- kaan. Kun otetaan huomioon ettei säätiö ole saanut yhtään markkaa lahjoituksina. Vuoden tilinpäätös ja omistussuhtase osoitti säätiön varojen olleen 31. 12. -69 markkaa 344,570.— eli vanhassa rahassa 34,457,000.— — Antti Hirvi

KOMISARIO SADVOI

Ensimmäisen maailmansodan ai- kassa 1914 määräsivät venäläiset viranomaiset Kuokkalan, joka kuului Kronstadtiin linnoitusalueeseen, poliisikomissaarioksi venähäi- mää jo vanhanpöleinen partanleik- ka sartaanupseeri oli omalaatu- nen virkamies. Koha virkaan as- tittuun hän karkoitti kotikyläs- tään emäntä Helena Huutasen ja hänen poikansa Sakari Huutasen ja Kerran, luntaavasti talvella 1915, komissario Sadvoi nähdessään hal- kopinoja Kuokkalan asemalla, te- dusteili paikalla ohjeita kuka osaisi halot. Kuultuaan, että halot olivat voiminaan harjoitti halkokaup- paa, käski Sadvoi hakemaan To- koiin paikalle. Tokoin saavuttua Sadvoi tiedusteli olivalko halot hänen. Saatuaan Tokoilta myöntä- vän hintaa. Kuultuaan hinnan Sadvoi kysyi, miksi hinta oli kor- keampi kuin Kronstadhin komen- postiljooni Adolf Tokoin, joka si- dentin määräämä rahainha. Tokoi selitti, että ostohinta oli niin ja niin paljon ja kun siihen lisätään rahit ja muut kulut ja yrittäjä- voitto ei halkoja voitu myydä hal- vemmalla. En taido kuulla mi- tään selityksiä, olte syyllistynyt rikokseen ja tästä seuraa ankara rangaistus, sanoi Sadvoi. Minä haadin tästä raportin, tulkaa huo-

Rannan laulu. Saapro Mollanen.

1. Saat - ja - lan tau - ni - hin Rannan - len fan - fan

oom - me me lap - fet lah - jo = tus - minan.

3. fän - me fan - toi = wat or - juit - den taat = fan,

tus - ta mei - ti - tim - me tuo - re - laan.

Guo - jaan - me Guo - me - na Sa - ja = jo = en van - laan,

wie - ras ei wal = loi = ta Guo - men - lah - den fan - taan;

fai - ty - tinn - me it - tem - me, war - je - lem - me maan - me,

fan - te - lees - ta, an - ras - ta on - nem - me faan - me!

2. Ylämme ankara rojattu! rauwo, Sa wietä pyritäi jöbänniin, Maanivi wietäyt meitä ja maata, Guolla fittiu färlmymmin. Guojaamme Guomenu Rojajoen rantaa, Yhteras ei walloita Guomenlahden fiantaa; Gaillytämme itemme, warjelmme maamme, Ranttelesta, aurasta onnemme faamme.

3. Restämme kantana Rannan fan - taitiin, Rieppiniä lapina Guomennaan, Monjemme waloan, kasuamme fintooin Genta, peltoa perfaamaan. Guojaamme Guomenu Rojajoen rantaa, Yhteras ei walloita Guomenlahden fiantaa; Gaillytämme itemme, warjelmme maamme, Ranttelesta, aurasta onnemme faamme.

Ryhtö Iloinen.

Asemagailikké, joka tunsi tsaa- rin virkamiesten menettelytavat, löhdutti Tokoi, että tämä sel- viäisi kolmella sadalla rupialla ko- ko jutusa. Tokoin jännitys kasvoi sitä suuremmaksi, mitä lähemmäksi määrätäkä lähesyy. Ennen määr- äkää tapatti kuitenkin sellaista, joka muutti koko tilanteen. Kello viiden tienossa soitettiin Terijoen asemalla Kuokkalan asemalle, että tulkaa korjaamaan komissario Sad- voin ruumis Terijoen asemalla, jossa hän oli saanut sydänhalvauk- sen. Näin selvisi tämä Adolf To- koiin raskas palrajalainen ilman mi- tään jälkiseurauksia.

Sadvoim kuolema oli varsinkin Kuokkalan poliisilaitoksessa pal- velleille suuri helpoitus. Kerro- taan hänen erikoisesti kiusanneen ja vahonnoen konstapeli Mäksistä. Huuhuttiin Sadvoim hautajaisissa, jossa poliisit joutuivat kantamaan hänen arkkunaan Kuokkalan hau- tauksaan portilla hautapaikalle. ratsikonstapeli Mikko Muran, jo- ka oli hyvä laulumeis, laulamaan arkkua kantaessaan »Miksi sä kuli- tani kylmentä.» — E. R.

JUHANI KOUKKU:

Terijoen seurakuntaoloista

Terijoen luterilaisen seurakunnan toiminta itsenäisenä seurakuntana alkoi 1. 5. 1909, jolloin seurakunnan kirkko oli valmistunut ja hautuuma saatehtu asiantuntijaseen kuutoon. Oma seurakunnallista toimintaa oli Terijoella ollut jo vuoden 1903 joulukuun alusta lähtien siinä muodossa, että Kivennavan kirkkoherran apulainen siirtyi Terijoelle, johon myös kylän asukkailla koskevat kirkkoherran siirrettiin. Jumalainpalvelukset, joiden yhteydessä saatiin viettää myös H. p. Ehtoollista, pidettiin Keskiyön kansakoulun juhlasalissa

Kun ajatus itsenäisen Terijoen seurakunnan perustamisesta herätettiin vuosisadan vaihteessa, oli tarkoituksena, että Terijoen kylän lisäksi siihen tulisi kuulumaan eräitä muitakin Kivennavan seurakunnan kyliä, kuten Raivolan ja Puhtulan kylät länsipuolelta ja tiipuolelta Haapalan ja Kuokkalan kylät sekä Tyrisevän, Vammelsuun ja Metsäkylän kylät Uudenkirkon seurakunnasta. Asian johdosta pidetyissä kokouksissa vastustivat kuitenkin muut kylät, Tyrisevää ja Puhtula lukuunottamatta, uuden seurakunnan perustamisesta. Näin jäi Terijoen kylä yksin hankkeen taakse ja muodosti alkusi yksin uuden seurakunnan. Myöhemmin liitetyivät asiaa vastustaneista kyläkunnista ensin Puhtulan ja Haapalan kylät Terijoen seurakuntaan ja sittemmin myös Tyrisevän ja Kuokkalan kylät vuonna 1923.

Kuokkalan kylällä oli tällä välin ollut oma seurakuntahankkeensa, josta nih pitkällä, että itsenäisen Kuokkala-nimisen seurakunnan perustaminen alkoi vuonna 1924. Sillä oli tätä varten jo oma hautuumaans Tuulokkaan kankaalla ja kirkon piirustuksetkin oli hyväksytyt. Kirkon paikasta syntyi kuitenkin, kuten tavallista, vakavaa erimielisyyttä. Toiset tahoiivat kirkon paikaksi Muldanovskin mäkeä Ollilan asemien paikkeilla.

Kirkkoherra T. A. Brunner.

Toiset taasens katsoivat, että paikka oli aivan seurakunnan toisessa päässä, etenkin kun myös Haapalan kylän piti liittyä uuteen seurakuntaan. Sen vuoksi he ehdottivat kirkon paikaksi Ridingerin mäkeä Kuokkalan aseman paikkeilla. Kun Haapalan kylä liittyikin Terijoen seurakuntaan, raukesi koko Kuokkalan seurakunta hanke ja perustamispäätöskin purettiin vuonna 1922. Seuraavana vuonna liittyi Kuokkalan kyläkin Terijoen seurakuntaan. Näin käsitti Terijoen seurakunta yhtenäisen alueen ranta-alueen varrella Tyrisevän asemalle saakka.

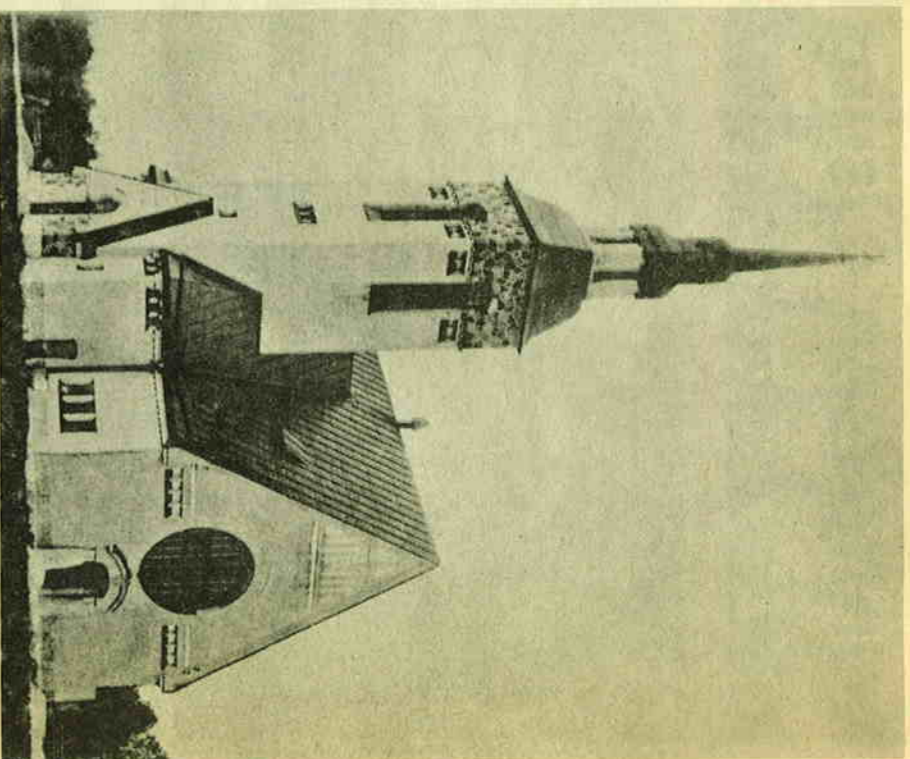
Seurakunnan kirkko oli hyvin edullisella paikalla ison Verto-tien varrella, lähellä asemaa. Tämä oli tärkeää sen vuoksi, että kun seurakunnan suunnitmat asunon-alueet olivat asennien läheillä, voitaisiin käyttää juna kirkkomaatkoihin. Kirkon peruskivi laatiin juhanmuksena 1907 ja oli valmis lokakuussa 1908. Kirkon piirustukset oli laatinut arkkitehti Josef Stenbäck ja hän huolehti myös rakennustöiden suorittamisesta. Kirkko oli vanhaa kivikirkkoryyhiä, kellotapuli ehkä liian raskas kirkon kokoon verraten. Savonlinnan hiippakunnan piispa Collander toimitti kirkon vihkimisen toisena adventina 1908. Vihkiäispuheen aiheena oli piispalla 2. Moos. 20: 24 sanat: "Mihinä paikkaan kinnänsä minä säädän nimeni muiston, sinne minä tulen sinun tykösi ja siunaan sinut." Kirkkoon oli saatu saksalaisvalmiiset, kaksoistaanankertaiset urut. Seurakuntalaiset olivat innolla osallistuneet niiden hankkimiseen. Tornissa oli kaksi kelloa, saksalaisia valmiis- tetta nekin. Altaritauhu oli tähteilijä Ilmari Launksen maalaama ja esitti Vapahatjan ristillä ottamasta. Talvisodan syytyessä jäi kirkko sellaisenaan vihollisen haltuun. Kun Terijoki vuonna 1941 joutui joukkojenme käsiin, oli kirkko muutettu elokuvateatteriksi, torni puurettu, urut, altaritauhu ja kellot viety pois. Kirkko kunnostettiin uudelleen jumalainpalvelusten pitoa varten, hankittipa uusi altaritauhukin. Kun Terijoki jouduttiin uudelleen luovuttamaan viholliselle, otettiin altaritauhu ja ehtoollisvälineet mukaan ja ovat ne nykyisin Kärrköjän rukoushuoneessa.

Seurakunnalla ei ollut pitkäaikaan omaa pappilarakennusta, vaan kirkkoherra joutui asumaan vuokerratalossa. Seurakunta maksoi vuokran korvausta. Kun sopivan huoneiston löytäminen ei ollut helppoa, joutui ensimmäinen kirkkoherra koko toimikautensa asumaan hyvinkin epämieluisasti. Vasta vuonna 1924 ostettiin papinlaia varten huviia, joka kunnostettiin kirkkoherran virka-asunoksi.

Sen kolmen vuosikymmenen aikana, jonka Terijoen seurakunta on olemassa, oli sillä kolme vakinaista kirkkoherraa. Ensimmäisenä oli Kivennavan kirkkoherran apulaisena Terijoelle vuonna 1903 siirretty pastori Toivo Aleksander Brunner. Seurakunnan itsenäistyttyä toimi hän kirkkoherrana vuoteen 1923, jolloin siirtyi Munruveden kirkkoherraksi. Hän oli hyvin pidetty niin ihmisinä kuin saarnarihenäkin. Hän sai kokea alkuajan vaikeudet niin seurakunnan kuin yksityisessä elämässäänkin. Kun hän lyhyen toimikauden jälkeen uudessa seurakunnassaan kuoli, haudattiin hänet seurakunnan kustannuksella Terijoen vanhaan hautuumaan ja seurakunta pystytti muistokiven haudalle. Toisena kirkkoherrana oli Onni Os-kari Hämäläinen vuosina 1924 - 1935. Hänen aikanaan seurakunta sai pappilan ja uuden hautuumaan. Muutenkin seurakuntaelämää kehittyi jatkuvasti vakintuneessa muodossaan. Kolmantena ja viimeisenä vakinaisena kirkkoherrana oli Väinö Taavi Muuru. Hänen työ-kautensa Terijoella jäi kuitenkin lyhyeksi. Sodan uhreissa sai hänkin lähteä seurakuntalaisineen evakokotille ja jakaa heidän kanssaan kaikki siirtolaisiensa vaikeudet. Työlleen uskollisena koetti hän pitää yhteyttä haillaan oleviin seurakuntalaisiin seurakunnan lakkauttamiseen saakka. Seurakunnat lakkautettiin 31. 12. 1949.

Kanttoriurkureita oli kolme, kuten kirkkoherrajakti. Ensimmäisenä oli A. E. Elfvengren, sitten Uljas Hakkarainen ja viimeisenä Toivo Valter Virjo. Piispannä ajan toimi Uljas Hakkarainen vuosina 1916 - 1938. Hän oli tuntetu paitsi hyvänä laulajana myös etevänä kuoronjohtajana.

Huomattavan panoksen seurakunta elämälle antoivat myös Kannaksen rajaseurapastorit, joiden asuin-

Terijoen kirkko.

paikkana oli Kuokkalan kylä. Silloinen Vihpurin hiippakunnan piispa Erkki Kaita tarjosi rajaseurapastorin virkaa ensin Terijoen seurakunnalle. Asian johdosta pidetyssä kokouksessa asetettiin ensimmäistö vastustamaan tarjoutua pelänten siltä aiheutuva lisäkustannuksia. Piispa tarjosi sitten rajaseurapastoria suoraan Kuokkalan kylästä sille ehdolla, että kyläläiset kustantaisivat asunon, mutta hiippakunta maksaisi palkan.

Kyläläisten enemmistö suostuikin tähän ja niin sai Kuokkala-rajaseurapain. Asuntokulujakaan ei kyläläisten tarvinnut suorittaa, sillä seurakunta suoritti ne. Pastorit avustivat tästä hyvästä kirkkoherraa virkatoimien hoidossa. Rajaseurapastoreina toimivat pastorit Toivi Vaprahti, Immo Aakola, Tammo Vuorinen ja Väinö Horsti. Piispannä ajan toimi pastori Vuorinen, vuosina 1933 - 1939. Jumalainpalvelukset pidettiin rukoushuoneessa ja muu toiminta tapahtui kodissa ja kansakoululla.

Vapaita seurakuntatyöitä ei siihen aikaan vielä ollut nykyisessä muodossaan palkattune työntekijöiden eri työmuotoja varten. Lasten keskuudessa pidettiin pyhäkouluja vapaaehtoisin voimin. Diakonien keskuudessa avustivat ompeluseurat palkattua työntekijää. Varsinaista nuorisotyötäkään ei ollut kuin vasaan aivan loppuajkoina, vaikka työ tapahtui eri yhdistysten piirissä.

Terijoella toimi innokkaasti NKKY-opettaja Hilja Hästeston puheenjohtajana. Kuokkalassa taas on jo vuonna 1907 perustettu saarnaaja Aatu Heiskasen toimesta Rukoushuoneyhdistys, joka rakensi vapaaehtoisin voimin ja lahjoituksin rukoushuoneen. Yhdistys liittyi myöhemmin Suomen Lähetysseuran. Yhdistyksellä oli elvyttävä vaikutus paikkakunnan hengelliseen elämäään. Rukoushuone lahjoitettiin myöhemmin seurakunnalle, joka korjautti sen ja hankki siihen kellon.

Suomen kirkon piirissä vaikuttavista herrätysliikkeistä oli seurakunnan alueella ehkä enimmäkseen kannatusla lestadolaistuuuella. Sitä olivat tuoneet huvilakautena rakennustyöläiset Pohjanmaalta, mutta myös Inkerinmaalta oli sitä tullut. Myös evankelisella liikkeellä oli kannattajia.

Paitsi luterilaisia seurakuntia, oli Terijoella myös muutamia kirkkokuntia kuuluvia seurakuntia. Huomattavimpia näistä olivat ortodoksiset seurakunnat. Tunnetuin uskonnollisena väkenä rakensi vai huvila-asukkaat kirkkoja mlitei jokaiseen kylään. Niitä oli ainakin Ollilassa, Kuokkalassa, Kellomäellä, Terijoella, Vammelsuussa ja Puhtulassa. Kun raja sukeu- si, jäi paljon venäläisiä Suomeen ja useat seurakunnat toimivat edelleen. Kirkkoista oli suurin ja kaunein Terijoen kirkko. Se oli lisäksi hyvin näyttävällä paikalla lähellä luterilaisia kirkkoja. Ortodoksisen seurakunnan tärkein pyhä on pääsiäinen. Silloin oli myös paikallisilla luterilaisilla tapana käydä seuramassa juhallista yöjumalainpalvelusta.

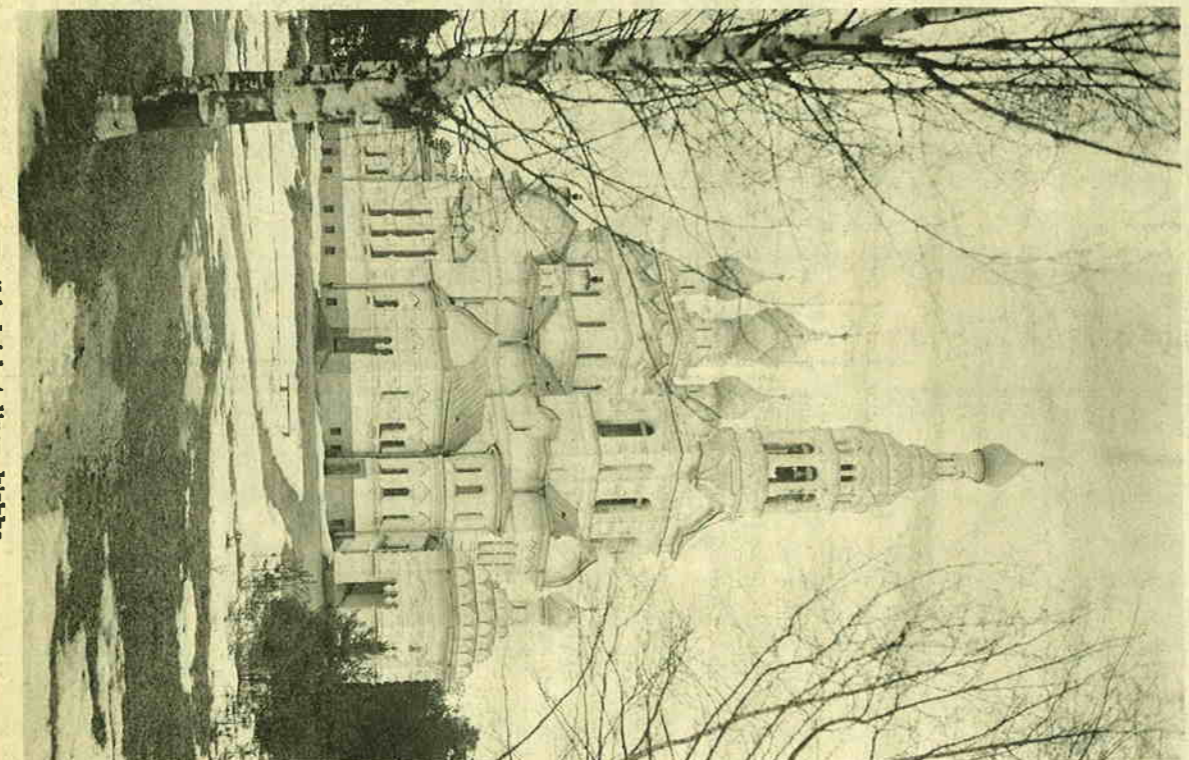
Myös roomalaiskatolisilla oli oma seurakuntansa. Huviia asutuksen aikana oli Kannaksella paljon puolalaisia, etenkin ojankearvina ja tietöläisinä. Myös diplomaattien keskuudessa oli kesällä

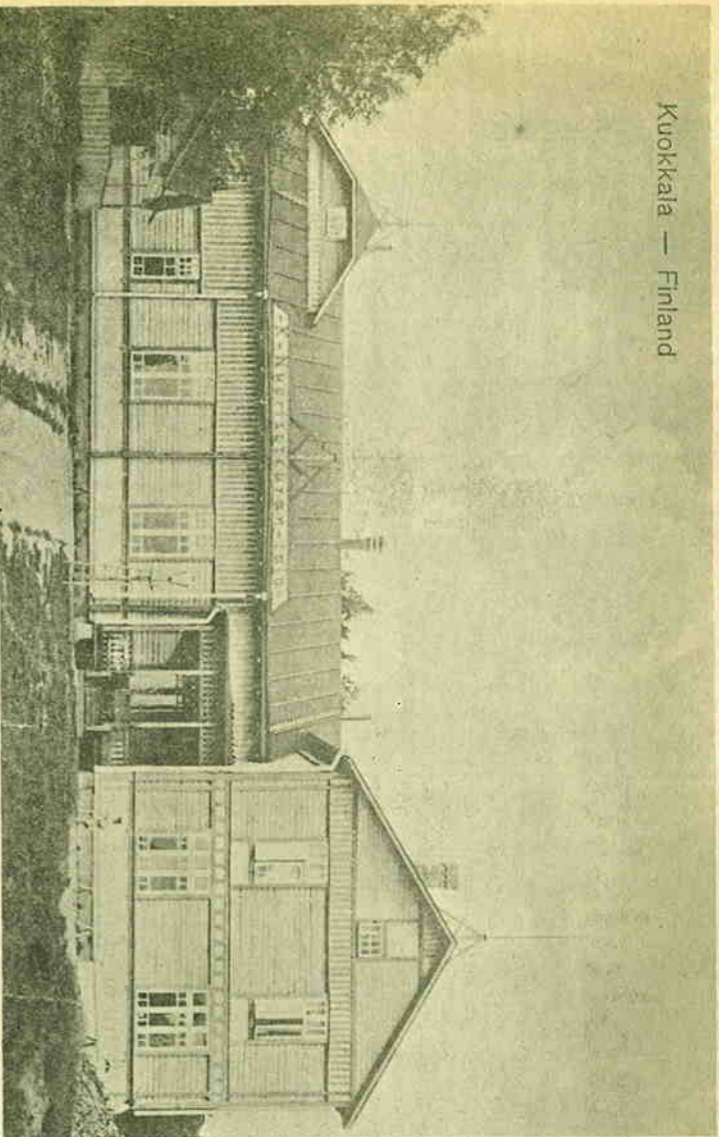
Kirkkoherra O. O. Hämäläinen.

Kirkkoherra V. T. Muuru.

Kuokkalaisten kirkko.

Kuokkalan nuorisoseuran talo. Mikko Uotinen kirjoitti talon vihkäisain juhlaruon.

Terijoki — Kannaksen kaupunki

Terijoki oli, niin kai on sanottava, että oli kun ei ole enää, mutta, ja kaikkien länsikannaksen eteläisen osan kylälaisten ja asematilaisten kaupunki. Viipuri — Pietari raa kahteen suunnan: Perkiärvälle ja Rajajoelle. Terijoki — Koiviston raa jonnekin Humaljoelle saaka. Myös niiden kylien asukkailla jotka jäivät rajojen välin ja sivulle. Terijoki oli meidän kaupunkimme jo pietarilaisen huvila-asutuksen aikana. Joku voi sanoa, että silloinhan se sitä oikein olikin. Muistan pikkupoika-ajoltani, kun kotkijäni isäniäni iltapäivisin toivat halkokorvat metsästä voidakseen aamunvarhaisella pimeänal-

na lähtää Terijoelle niitä kaupitsemaan. Näin kesällä minunkin talvellaikin. Ajaa röttyvät oikeetietä, kunnes pääsivät valtielle. Mutta ei näistä kylästä Terijoelle vain halkoja viety, vietin perunaa, heinää ja oikein. Toisan matkan siinä minäkin tein perunakuorman päällä.

Lähdettiin isän kanssa varhain, hämärässä oltiin jo Tyrisevällä, jossa isä poikkesi ostamassa leipurilla sitä aamunaa paistettuja vesirinkaleita. Tähän Tyrisevään kyliän, joka Kuokkalan, Ollilan, Haapalan ja Kellomäen ohella kuului Terjoen kuntaan, liittyi varhaisempiin muistoi. Olinme maanman kanssa, mammaksi nelliä äitiä yleisesti nimettiin, kyläseisulla. Mustamäen enoita Terjoen enolle ajoinne jumassa, mammankin ensimmäistä kertaa.

Tähän uskontokuntaan kuuluvia. Seurakunta kuului aluksi Viipurin katoliseen seurakuntaan, mutta itsenäistyi vuonna 1927. Kun suomalaisryhtynen monsignore Carling tuli kappeli-seurakunnan papiksi, vilkassti seurakunnan toiminta. Seurakunta sai oman rakennuksen sekä kirkkoa että pappilaa varhain. Seurakunnan väkilyä väheni kuitenkin jatkuvasti poismuuttojen takia. Seurakunta lakkautettiin vuonna 1949.

Myös Muhammedin uskon kuluvia oli huvilla-asutuksen mukana tullut Terijoelle. He olivat pääasiassa turkkilaisista ja toimivat vaateusliikkeiden omistajina. Heidän lukumääränsä pysyi pienellä koko ajan muualla siirtymisten johdosta. Talvisodan alkaessa laskeittin heitä oloine vain noin 30 henkilöä. Suomen itsenäistyttyä pyrkivät turkkilaiset yleensä Suomen kansalaisiksi, tosin kuin esim. venäläiset, ja lapset kävivät suomalaisia kouluja. Yhteyttä omaan uskontoon ja kansallisuuteen pidettiin nuorille järjestetyillä kesäkursseilla, joissa perheidytin kotirauhin ja turkkilaiseen kirjallisuuteen.

Myös nk. vapaisiin uskonnollisiin yhdyksuntiin kuuluvilla litkeillä oli kannatusta. Niinpä vapaatkohtia oli siellä täällä, enimmänsä Kellomäellä. Myös helluntaiherätykseen kuuluvia oli, yhteen aikaan esim. Kuokkalassa. Näiden vapaiden toiminta perustui enimmäksin kiertävien puhujien tilapäisiin vierailuihin tai kokouksiin. 1930-luvulla sai Ollilassa Erankeelliset ystävät niminen herätysliike kannatusta. Heillä oli oma rukousnuoneenakin.

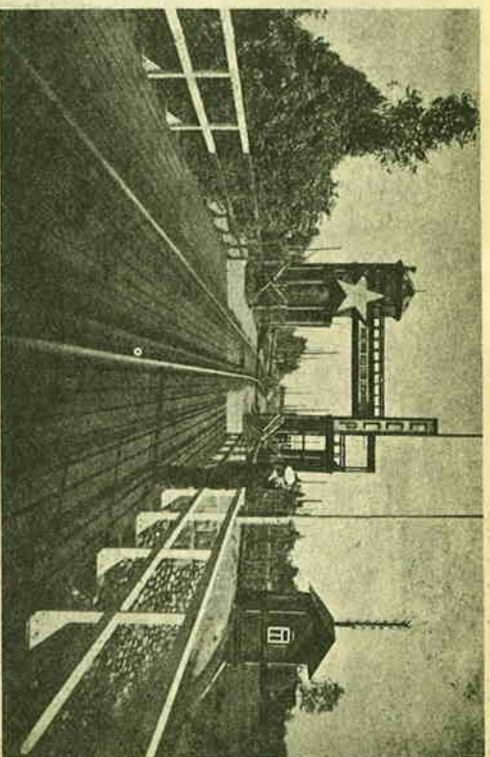
Vanhimman nyt elossa olevan seurakuntaväen miehisissä liittyvä seurakuntatunustoihin lisäksi Kiivemäen kirkko, pitkätkirkkonäkö, ja vaimajen saatot Kiivemäen hautausmaahan. Seurakuntajelmällä oli silloin omat hankalutensa, mutta myös oma vähätyksensä.

Laulujuhlaa

Kului vuosia, olin kai viidentoista taikainen, kun kohkyläni erään aitan seinään ilmestyi värikäs plakatti, jossa kutsuttiin Terjoen laulujuhliin. Lie ollut vuosi 1908 tai 1909. Ei ole lähdeä, josta tarkistaisin, sillä Terijoki-kirjasakaan ei puhuta kuin vuoden 1910 juhlista. Meidän kylästä ei juhlittu mitään lähentyä kuin minä. Tuskin minäkään olin lähenty, jos enoa ei Terijoella olisi ollut. Pääsin mukaan Israelin Taavatin kaleskoissa, hennan kun piti kyydittää eräs kottopettaja Mustamäen asemalle. — Saat istua kuin herra mamman vieressä peräistumella, Taavetti senoi. Ja jonkinlaisten kupetusa minä tunsinkin olevani, koska kaulassani oli ensimmäinen kovertettu kiltikaulus.

Juna oli täynnä juhlittu menijöitä. Ikkunissa koivun ja tuomen oksista ja vaunussa kansallispukuista naisia, jotka pyhäpukuisten miesten kanssa virtivät laulun toisensa jälkeen. Siinä se juhlatiemi jo minunkin tarttui säilykseen ne kaksipäivää, jotka juhlat kestivät, siinä heikken saakka kun jalan kottihin kävellessäni heitin kulhonneen ja tyhjäksi käyneen rahakukkaroni ojaan.

Asuin taas enolla ja nukkuin silloisen salapoliisin, myöhemmin Terjoen apulaisnimismiehenä toimineen Mikko Porvajan kanssa. Hän oli enoni vaimon, Massan, poika ensimmäisestä avioliitosta.

Raifoon alita.

Mutta vielä Terijoelle tulemisesta juhlaa. Tuova juna pysähtyi silille vanhalle rautatieasemalle, jossa oli pitkä lautatunturi. Jo ennen junan pysähtymistä näin ikkunan ta vastaanottajien joukossa Kannaksen runoilijan Mikko Uotisen vaikuttavan hahmon. Tunsin hänet lehdissä näkemistäni kuvista. Keskkikokoinen mies modikkaassa puvussa, vaikuttavat erikoisaatukset kasvoit, auringossa kullalle hohtava tukka, levedälinen taiteilijahattu ja ruskeat sandaalit. Käveli kevelin askelin ikäänkuin vain laiturin palkeja sipaisten vaunuihin ikkunoista kurkustellen. Ja niin kauan seisoin ikkunan edessä, että näin hänen löytävän ne, joita hakki. Kun hän saatteli pitkä, sulkanatuisia naisia ajurinkärryihin, joku toisesta ikkunasta kurkkiva sanoi: — Katsokaa, siinä on maailmankuulu laulajattaremme Aino Aakke.

Kun tulin laiturille, kajattiin tuntea. Goksesta erilleen vetäytyneen kuoron laulu ja pian toisellaikun suunnalla laituria laulettiin. Se oli minusta näiden juhlien sykkädyttävien hetki niin monenlaisista esityksistä kuin sen ohjelman kuulujin. Mikko Uotinen oli näiden ja seuraavienkin Terjoen laulujuhlien sielu, toimimeppaneva voima, vaikka monet muutkin kantoivat kortensa kekoon. Aino Aakke lauloi, Uotinen puhui ja lausui juhlarunonsa. Oli joku muukin puhuja, mutta hänet olen unohtanut. Sitäkään en ole varma tässä vai seuraavissako juhlassa saapasjalkainen, pitkäpartainen, mahakas Pasi Jääskeläinen kantaleelillä itseään säestävän lauloi: »Kun ei lehavät laulu, laulan minä laha potke.» Jommussa kummassa juhlassa hän esiintyi. Myöhemmissä 1910 pi-detyissä P. E. Svinhufvud piti jyrisevän puheensa ja Dagmar Parmas lauloi. Terjoen laulujuhliissa näin myös ensi kerran Kansallisteatterin näyttelijään esiintyvän. He näyttelivät kryptaaiokosen Kasinolla vitrolaisen näytelmän Nihkuin lehdet tulessa. Sekin esiintys oli maalaispojalle valtava elä-

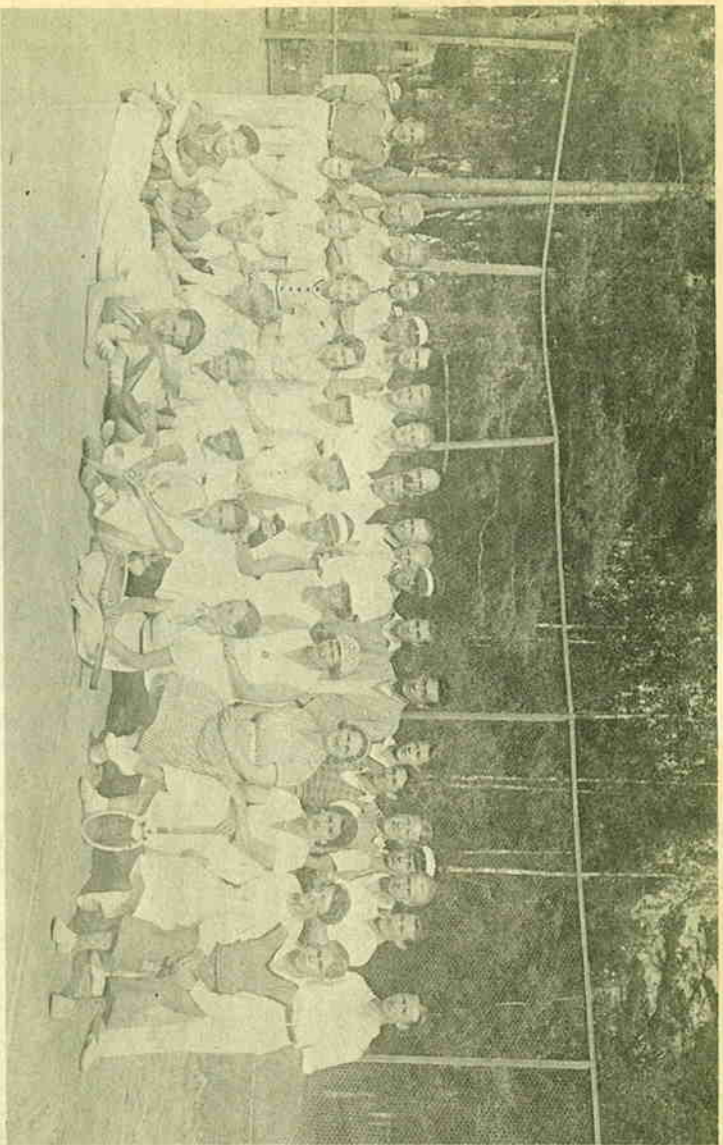
kuva. Noiden v. 1910 juhlien jälkeen oli sanomalehdissä pieni uutinen otsikolla: Inon patteri valvella. Venäläiset katsotivat sen loukkaaneen armeijaansa ja nostivat oikeusjutun. Mikäs siinä, lehdet saivat sakkoa. Terjoen laulujuhlat oli tarkoitettu jatkuviksi, vuosi vuodelta vietettäväksi. Ja epäilemättä niitä olisi tarvittu. Ne näet olivat kannattajien innostavat. Kymmenien tuhansien pietarilaisten kesäiselle Terijoelle antama vieras leima pyyhkiytyi noiksi juhlapäiviksi näkymättömiin, tai ainakin laimeni huomattavasti. Miksi ei jätkehty? Kysymykseen vanhat terijokelaiset tuskin osaatvat yhtenäisesti vastata. Tulivat Uudenkirkon, Kiivemäen ja Terjoen eroittamishankkeet muusta Suomesta. Uotinen toinusti adressia saarille, joihi nimenkeräystä sillohen. Tuli Yhdenvertaisuuslaki. Uotinen vangittiin 1914 ja viettiin Krestyyn sekä karpoitettiin vapauttunaan Terijoelta. Myös teokset Kannaksen kotoihin ja Uhatut pitäjät, lukemattomat puheet ja juhlarunot, sekä omat runokokoelmat veivät hänen aikansa. Hän joutui Viipurin sanomalehti Karjalalan toimittajaksi ja teatteriarvostelijaksi, lopulta Sortavalaan Laatokan päätoimittajaksi.

Vielä Mikko Uotisesta

Uotinen ei ollut koko Terijoki. Hän oli vain sen palava liekki, runoilija ja profetia. Joku rivi vielä edellisen jatkoksi. Hän syntyi varakkaan kauppiaan poikana 1885. Toimi Terjoen nuorisoseurassa, näytteli ja täytti sen seuralehden runoiliaan. Julkaisi toistakymmentä runokokoelmaa, näytelmän Sairas soitraja, melkein kaikki omalla kustannuksellaan. Teki ulkomaanmatkoja, oli Viipurissa perustamassa Nuorisoseura-lehteä, toimi sen toisena toimittajana ja oli Etelä-Karjalan nuorisoseuran johdokunnan jäsen. Poliittiselta kannaltaan hän oli sosiaalidemokraatti, olisi

Neljä tunnuttua terijokelasta tunnustassa tulovalmista. Kuvaa otettiin Ruusua puoli vuorokautta sitten Terijoella. Vasemmalta: Ilkka, Erika Vuori, Kirjalilla Mikko Uotinen, Posteljooni Osmo Ruokonen ja Kirjakauppias Juhon Seppänen.

Terijoen verkko-pallokentällä solmittiin helposti tuttavuuksia ja ystäväyksiäkin paikallisen väestön ja kesävieraiden kesken. Tämä kuva on otettu Palokunnan puiston verkko-pallokentällä 1920-luvun lopulla. Näistä 43 verkko-pallopelajaista on runss neijannes kesä vieraina.

TAUNO SUTINEN: TENNISTÄ TERIJOELLA

Lapsuuteni varhaisimmat muistot liittyvät erottamattomasti Keski-Terijön kansakoulun pihassa olleeseen kortin vastapaiseen silloiseen »Palokunnan puistoon». Eräitten kilmankehien nojalla tiedän nähteen muistokuvien ylävään ainakin vuoteen 1912, jolloin olin 4-vuotias.

Voin vieläkin mieleessäni nähdä puiston valkoiseksi maalatun aidan, koivulokkujenlehtien johtavat koristeelliset portit, vihreät nummiot, tenniskentät klubirekennuksen, urheilukentän, laululavan ja sen takana olleen jännittävän metsikön vaapukka- ja mansikkapaikkoihin.

Vaikka ilkkunnan harvastus Kansaksen silloisille pietarilaisille kesävieraille olikin nyky mielessä tuntematon, toivat he sinne kuitenkin tenniksen. Kenttää oli lukusten vauraitten huviloitten yhteydessä ja Terijoen Palokunnan puistossa toimi venäläinen tennisseura kunsin kentiin ja klubirekennukseen.

Kesävieraitten määrä laski sodan puhjettua 1914 kesä kesältä, kunnes se yhteyksien katketta 1918 luonnollisesti täysin tyrehtyi. Kesti jonkin aikaa ennenkuin viipurilaiset, heinsinkiläiset ym. »kesäviä» Kannaksen, mutta sitten ilmanhuhtin vähitellen puiston edes jollain tavalla säilyneille kenteille jokuken maahanluttaja. Meeri ja Voke Vuoren vanhempien hoivissa, varusti portin munaikolla ja antoi kentiä vuokralla. Paikkakuntalaisista harrastivat tennistä ensimmäisinä Sulo Mustonen, Einar Kunttu, Meeri Vuori (sittemmin rva Luunkko) ja »Voke» Vuori, joitten seurassa minäkin pääsin tenniksen makuu.

Aarre Saarnio, säännöllinen viipurilainen kesävieras. Ei pelinme häppöistä ollut, usua välineitä ei Terijoelta saanut ja tuskinta melkein nihin into oli kova, niin haan kinnne osti- ja myyntiilikeestä vanhat mailat, korvasimme puuttivat jänteet päälysteilyllä sähköjodolla, ostimme yhden mustran kumipallon, jota sitten kunnalaisista edellämaituttujen lisäksi mm. Väinö Bruun, »Topi» Saksi, Helena Kjöllerfeldt, Ertivän Murtunan rouviineen, jäsenet Georg Bäckman (seikkavaimen pitkan aikaa), »Pitkä-Polka» Vikman, Pekka Toivola jne., yhteiskoulun lehtorit Reino Makkonen ja Arvo Suominen rouvineen, Taivo Vainikka Manni- ja Erkki-polkinen samaten kuin

hemmin, — kuin kilpailuista kertyi

Bebs Heikel, Fred Geitel sisarineen, eversti J. O. Hannula, Ake Mathas sisarineen unohamatta tyrisevälisiä Motzkimeta, Vaprinkeja, Livsonieta ja Isieren viettäviä englantilaisia vierasta Alice Proctoria ym., ym. Ja vierailun siellä moni Heisingin Verkko-palloseuran nimeksikin pelaaja, kuten Sulo Hyvärinen Anttonka-rouvineen, Kaisu Axelsson, Erik Lojander, Hannes Koskinen, Raino Karviala, Tauno Karvonen, V. J. ja Olavi Lahonen jne.

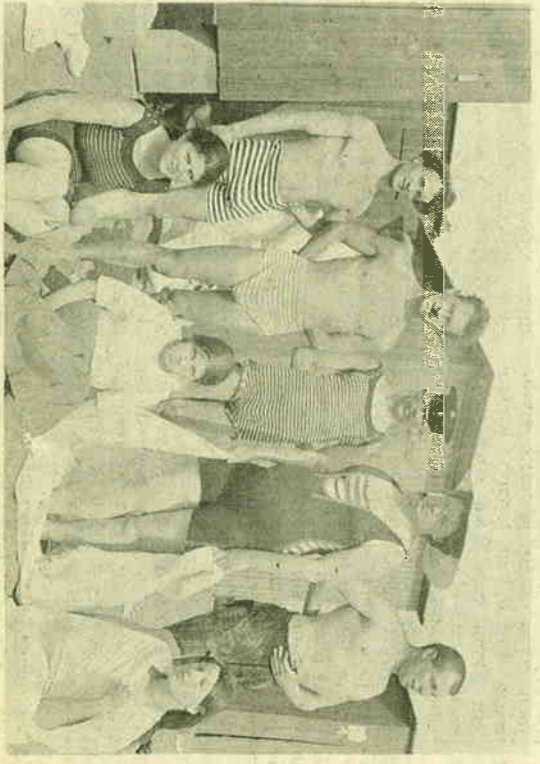
Muistan hyvin, millä kiihköllä odotin Terijoen kesää sitten kun syksyllä 1926 olin aloittanut opintoni Helsingissä. Omalta osaltani tuon lomaparatiisin ihannus loppui elokuussa 1925, jonka jälkeen ulkoministeriön palvelukseen tultuani siirryin ulkomaille. Kuten monilla seurotovereiltaan olen kuullut, jatkui TYJS:n toiminta nousevana kaarena aina siihen saakka, kun sota 1939 pani lopullisen pisteen ainakin 12 vuotta kestäneelle viireille seuralle.

Sotien jälkeen pääsin pistäytymään noilla tutuilla paikoilla Helsingissä 1954 ensimmäisen kerran. Mäksyksen silloin ulkoministeriön kurhina Moskovaan ja takaisin, juna pysähtyi Terijoella menner tulen kaksi tuntia. Oikotietä, joka vain synätyperäisen terijokelainen kiiruhdin asemalta tavara-aseman kautta ensien rauhoittuun ja pajukkoa kasvavan kasarmialueen vierustaa, yhteiskoulun rauhoitteen oli muuten hyvin säilynyt Äntin-katua Vertoledn kulmaukseen, jossa meidän palamatta jääneet huvilamme vielä muistuttivat menneen aikaa. Vertoletä asemalle palatessani saatiin todeta, että tenniskenttien paikalla oli kävelypuisto penkkineen ja sadekatoksinen. Lähempään tarkasteluun ei ollut aikaa.

Sama oli tilanne päästäisensä 1968, jolloin tein bussimatkan Lenhgraadiin, joskin asutus oli moninkertaisunut, jopa niin, että se paikotellen muistutti pikeminimkin siirtolaputarhaa, niin tiheässä sielissä asuttiin.

Yli 50 vuoden takaisen muistikuvien myllertäessä mieleessäni saavoin vain todeta, että poissa olivat jäävämmätömäksi lapsuuteni näkymät. Poissa olivat kaikki silloisen ympäristöni kilnnekohtat, kuten kunnin, kansakoulu muine rakennuksineen, naapurissa sijainnut apteekki, Poschelonoffin myymäläterkylän napa, »Kulhaan putkan» nimikkään isäni alkoinaan istuttamat Rantatien riseyksessä. Poissa olivat kaneakoulu aittaa myötällevät koirat samaten kuin itse aikain, myös puiston puolella. Kaikki oli niin muuttunut, etten enää voinut saada kosketusta lapsuuteni ja nuoruuteni näkymiin. Siih länee se liitys siihen, että ilman minikään laista tunnetta takaisinpuhuan tarpeista nousin bussin paluumarkkajla Heinsinkiin. Jäivähän minulle sentään ajan kultaamat muistot ja tietoisuus siitä, että ainakaan niitä ei mikään mahti maailmassa voi minulta anastaa.

Yli 50 vuoden takaisen muistikuvien myllertäessä mieleessäni saavoin vain todeta, että poissa olivat jäävämmätömäksi lapsuuteni näkymät. Poissa olivat kaikki silloisen ympäristöni kilnnekohtat, kuten kunnin, kansakoulu muine rakennuksineen, naapurissa sijainnut apteekki, Poschelonoffin myymäläterkylän napa, »Kulhaan putkan» nimikkään isäni alkoinaan istuttamat Rantatien riseyksessä. Poissa olivat kaneakoulu aittaa myötällevät koirat samaten kuin itse aikain, myös puiston puolella. Kaikki oli niin muuttunut, etten enää voinut saada kosketusta lapsuuteni ja nuoruuteni näkymiin. Siih länee se liitys siihen, että ilman minikään laista tunnetta takaisinpuhuan tarpeista nousin bussin paluumarkkajla Heinsinkiin. Jäivähän minulle sentään ajan kultaamat muistot ja tietoisuus siitä, että ainakaan niitä ei mikään mahti maailmassa voi minulta anastaa.

Suhteen huviloiden pietarilaisista kesävieraina noin vuodelta 1912. Kesä- ja löytyvät Suhteen huviloilla ja sen ohi taikoen Tauno Suhteen noin 1930.

ILMAPOMMITUS KUOKKALASSA 1919

Etettiin kesää 1919, Suomi oli saavuttanut itsenäisyyden, mutta rauhaa ei Venäjän kanssa oltu solmittu. Koivisto-osaio ja lentolajivue, ne pitivät rihaa venäläisistä vastaan ja suorittivat peritörekittä Kronstadtin lentokoneilla sekä vesitse torpedovenelillä. Usein kirkkailta ilmoilla voittin Suomen rannkolta seurata kuinka englantilaisten ilmahyökkäysten aikana Kronstadtista amput tykistö kilvasta ilmapotimattua. Ensin alkoi taivalle ilmestyä pientä tummia pilkkuja, atvan kuin käyräisiä, jotka pian kasvoivat suuremmiksi ja joita ilmestyi taivazalle yhä uusia. Joskus lensi Kuokkalaan räjähtämättömiä ammuksia, vai lie nevätkö olleet räjähtäneiden strapnellien kuoria.

Tämä kahden suuren välisen vihanpito oli melle syysjätkäsojille vaaratonta valkakin mielenkiintoista katseltavaa. Tällaisena tilanne ei kuitenkaan jatkunut, vaan alkoiivat venäläiset tehdä kostohyökkäyksiä, ja kun Kuokkala oli lähin paikkakunta Suomessa, vain noin 17 - 18 kilometriä Kronstadtista, niin ilmahyökkäykset suunnattiin Kuokkalaan. Eräänä kamunina aamuna aurinkon nousessa herästyivät kuokkalaiset antaran räjähtykseen, joka kuului aseman seudulla. Samalla kuului lentokoneen ääni, joka alkansa paikallakunnan yläpuolella ristellytään polstui meen suunnan. Kävi selville, että pommi oli osunut kauppias Albert Tabermanın omistaman Merkurius - nimisen kaupparakennuksen pihassa. Ilmapaane särki kaikki akkunat, pudottain niistä monet raameineen pois paikaltaan. Muuta vahinkoa ei pommituksella puolella oli Koivrasen perikunnan liiketalo, jossa sijailsi puhelinkeskus ja suojeluskunnan esikunta. Suojeluskunnan esikunta siirrettiin heti noin neljän neskilometrin päässä sijaitsevaan Hildebrandin huvilaan. Parin päivän kuluttua seurasi uusi aamupommitus. Nyt putosi kaksi pommita uuden esikunnan pihassa alkunalle sijaitsevat Uudenmaan rykmentin sotilaat ja kylän suojeluskunta tulitti nyt kivaasta lentokoneita hävättämillä. Suojeluskunnalla ollut konekivääri yhtyi myös tulitukseen rauhattuuseman tullaavaun päältä. Vielä ainakin kolmanteen aamuna saapui lentokone herättämään kuokkalaisia, mutta saatuaan heti kivaasta tulta poistui jälji kertaa pudottamatta pommeja. En muista olisiko useampia lentohyökkäyksiä kylään tapahtunut ja näistäkin selvitettiin pienellä sähkökyksellä. - E. R.

SYÖ KANNAKSEN MAKARONIA ...PTSTT KUNNOSSA

50 VUOTTA

makaronin valmistusta KANNAKSEN MAKARONIT TERIOKI—HYVINAKAT

Mikä tupa, se tapa. (Sakkola) Sitähä Musti mikä muuttiki kotirat. (Vuoksenranta)

Terijoen urheiluelämästä 1911-1939

Kannuksen pitäjien joukossa ei Terijoki ollut suuri plats-ala-kaari, mutta monessa mielestä laadullisesti ensimmäisten joukossa, kuten esim. urheilusavuttakassa. Kun Terijoen nuoto-ohjelma vuonna 1911 loppuun saakka alkoi samalla oma kehityskulun. Tärkeistä kohteista olemassa olleet vain paikkakuntamme urheiluelämä ja lisäksi asias-keskittelen pihapuolisesti suppean palstatilan rajana.

Hei pitäjän itsenäistymisen jälkeen kirjakauppias Juhon A. Seppänen, poliisikomissaario Mikko Porvalli ja Kalle Perhola perustivat voimistelun ja urheiluseuran Ryhdin. Nämä Terijoen urheiluelämän siltolaiset suuret johtajat näkivät, että urheilulla on mahdollisuus yhdistää paikkakuntamme nuoret hyvien harrastusten parin. Seuran perustajista Kalle Perhola oli paikkakunnan paras urheilija nuoruusvuosista ansiosista. Omakohaisesti olen Kallen ihailija, koska hänen miehutusensa aika osui poikavuosiin. Urheiluseura Ryhdin toiminta päättyi 1917 lopussa rauhattomien olojen vaikutuksesta. Ryhdin rinnalla samanaikaisesti toimi Kellomäellä urheiluseura Luikkari 1911-1917. Seuran vahvat miehet olivat O. Kopperi, F. Nordling, V. Raino, E. Mantere, A. Berndtz ja A. Kurko. Kuokkalan alueella toimi nuorisoseura ns. Pisara ja raittiusseura Rajala, jolla myös oli hyviä urheilijoita. Kautavirkkamies V. Raino Kellomäeltä alkoi yhdistää kaikki seurarat yhteen ja niin syntyi Rajavelkot. Rajavelkkojen tehtäväksi tuli valkkoista ja valmentaa kaikkia seurasta parhaat miehet, jotka edustaisivat pitäjäämme suorilla kilpakehityksellä. Rajavelkkojen suurimpiin voittoihin kuuluu seuran alkuvuonna voittama Karjalan Aamulehden tolmennä viedinjuoksu kilpailu Viipissä. Suuri ja hieno yhdistämismuunneltuina jäi toteutumatta, mutta seuran toimi uttetrasti pitäjän urheilun kohentamiseksi. Rajavelkkojen vanhin kaarta olivat mm. P., E. ja M. Vattinen, A. ja J. Porvalli, E. Kaulo, K. Kokkonen, J. Saario (Skvry), J. Kärbö, E., V. ja M. Huuonon, A. Karisson, E. Öhngren ja H. Koukku. Nuoremman polven edustajista mainittakoon Porvalien veljessarta, J. Veljalainen, O. Käbönen ja O. Porvalli. Rajavelkkojen joukossa oli voimakas jalkapalloharrastus ja poimien johtakin nimeltä. Vanhemman polven edustajina V. Lielola, A. Porvalli, J. Porvalli, V. Nykänen, V. Marksimow, A. Maatlamaa (Maksimow), A. ja V. Blank, E. Sahlbom, V. Muttala, J. Teräväinen ja E. Reinikainen. Nuoremmissa A., V., T. J. Porvalli ja E., I. ja H. Pitkkipaasi, E. Nykänen, E. Kuplainen, E. ja I. Käbönen, O. Pukki, J. ja E. Kos-tainen.

Seuran vahvaa voimistelujoukkuetta johti E. Käöpä vuonna 1930 Suomen Voimisteluliiton X yleisillä voimistelujuhlilla.

Naisurheilun alkoi jo varhaisessa vaiheessa, vaikka seura ei ollut rekisteröity eikä sillä ollut alkuisi nimeä. Innokkaat nuoret naisopettajat Hilja Hästeko (Hepporauta) ja Anni Hyvönen kokosivat naisia yhteiskoulun voimistelujuhlisiin harjoituksiin ja tämän uraustuksen tuloksena nähtiin naisten voimistelunäytös keuhkalla 1914. Tämä rekisteröimäntö naisten voimisteluseura sai lisävoimia, kun syksyllä 1918 neiti Alli Sutinen tuli yhteiskoulun tyttöjen voimistelunopettajaksi. Vuonna 1919 rekisteröitiin hänen johdollaan Terijoen naisvoimistelijat. Tämän seuran suurruuden loi sitten 1921 Terijoen yhteiskoulun tyttöjen voimistelunopettajaksi valittu opettaja Helmi Ruuth (Saarenpää). Ennustetut johtajat antoivat kaiken tukensa uudelle johtajalleen ja esit. opettaja Alli Sutinen toimi vuoteen 1931 varajohtajana. Terijoen naisvoimistelijoille kävi samoin kuin aikanaan Ryhdille ja Luikkarille, sillä sen toiminnan lopetti epävakaiset ajat 1939. Uupumaton

Vilho Hänninen 1940 Tampereella.

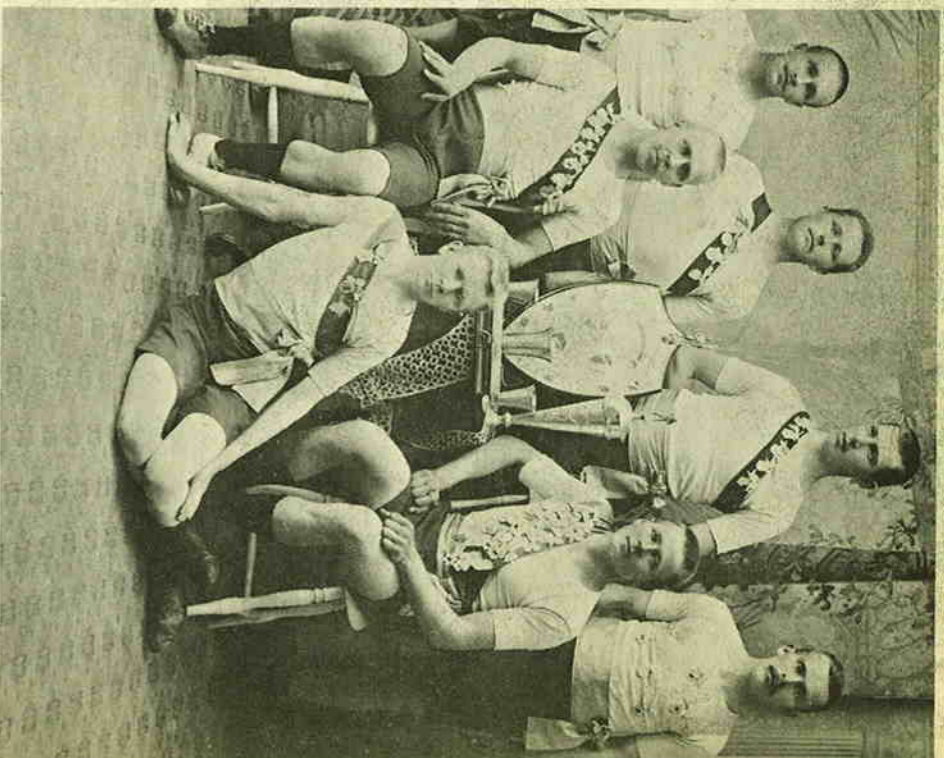
ja tarmokas voimistelunopettaja Saarenpää ei lannistunut, vaikka Terijoki oli siirtynyt muistojen joukkoon, vaan perusti Lahteen edellisen jalkapallotoukokuun naisvoimistelija. Terijoen naisvoimistelija on monipuolisesta toiminnasta en pysty antamaan kuin kalpean kuvan, koska en ole naisvoimistelun erikoistuntija, mutta muutamilla hajanaisilla tiedoilla yritän hahmottaa rajat heidän ulkopuolisille saavutuksilleen. Vuonna 1929 seura osallistui kansainväliseen voimistelujuhlissaan Helsingissä. Ennenkuin tuollainen matka oli rahoitettu, oli nähty monet vaiheet ja tuska, mutta kova urastus oli tuonut tuloksen. V. 1930 osallistui pieni joukkue seurasta Tukholman voimistelujuhlille. V. 1932 oli vuorossa Turun voimistelujuhlat ja samana vuonna käytiin ystävyysmatka pesäpallossa. Enson naisvoimistelijoitten kanssa Vierat voittivat 7-5. Vuonna 1934 järjestettiin Terijoen hiihtokurssit voimistelun vastapainoksi. Seuran viimeinen suurjuhlamatsi oli Helsingin voimistelujuhlat 1938. Seuran työ oli mittavaa ja ei pysähtynyt vain oman pitäjän rajojen sisällä, sillä monilla näyöksien tuella yritettiin herättää harrastusta myös ympärystökunnissa, kuten Kivemäessä, Uusikirkko ja Naisurheilulla oli Terijoen erittäin vahva asema ja kunnia siitä voimakkaalle johtajalle.

Kuten muistamme, Ryhdin voimat uupuivat 1917 rauhattomien oloihin. Rauba oli palannut ja elämä virkosi uudelleen ja sen oli monipuolinen, sillä kenttärullat ja heilun lisäksi kilpailtiin hiihdossa, 1920 perustettiin Terijoen Urheilijain reservien vastapainoksi. Seuran voimistelu osasto perustettiin 1938. Seuran työ oli mittavaa ja ei pysähtynyt vain oman pitäjän rajojen sisällä, sillä monilla näyöksien tuella yritettiin herättää harrastusta myös ympärystökunnissa, kuten Kivemäessä, Uusikirkko ja Naisurheilulla oli Terijoen erittäin vahva asema ja kunnia siitä voimakkaalle johtajalle.

Seura sai urheilun ja voimistelun ohjaajaksi Emil Söderlingin. Hän oli erinomaisen voimistelija ja loistava urheilija. Kesäisin tämä pirtteä seura järjesti rata- ja kenttärullakilpailuja, joihin osallistuvat monet maankuulut urheilijat. Mielipainuvien muisto näillä ajoilla oli kuuluisan Hannes Kolehmainen kilpailu Palokunnan puistossa. Me pikku-pojat juoksimme näiden kilpailujen jälkeen kentän kierroksia joskus jopa 30. Meistä ei kehittyneet pitkämatkajuoksijoita. Kun komea Erik Aström juoksi samaisella radalla pikajuoksu, mittasimme hänen askeleensa pihvuden alvan cm:n tarkkuudella. 1920-luvun alkupuolen suurruksista on jäänyt mieleeni polken ihanteet Perhola, Söderling ja Vanonen. Nuorten harjoituksia johtivat T. Koho ja E. Turunen. Seuran omat kilpailut olivat alnakin yhtä jännittäviä kuin myhemmin maotellut ja mestaruuskilpailut. 1920-luvun loppuolueella seura esiintyi laajalla rintamalla, sillä jalkapallossakin olimme pihvin johtavia seuroja. Jalkapallojoukkueen kapteeni Mikko Murto loj sellaisen hengen, että jopa Viipurin Sudeken saivat poistua tappiollisempiin paikkakuntamme. Seuran parhaisiin pelaajiin kuuluu myös Pekka Toivola, joka uhraisi hyvin aikaaan yleisurheilujansa jalkapallon hyväksi.

Monipuolisesta ja tuloksia tuottavasta toiminnasta olemme kiittolaisia Emil Söderlingille (Suokol-le), joka valoi ihmoluksen omalla esimerkillään meihin nuorin. Terijoen Urheilijain valonurheilijoista ovat nimekkimmät A. Vanonen ja V. Hänninen, josta edellinen voitti Suomen mestaruuden seiväshyppäys- ja jälkimmäinen myöhemmin useampia Suomen mestaruuksia kiekonheitossa. E. Rahikainen ja A. Hacklin saavuttivat pihvinmestaruuksia. Rahikainen oli 1930-luvulla maamme parhaita moukarinheitäjiä.

Terijoen urheilijain reservien kasvattajana oli yhteiskoulun voimisteluosa Terä, jonka riveistä nousivat mm. Rahikainen ja Hänninen. Terä perustettiin 1921 voimistelunopettaja Kaarlo Tikkan tuhtua koulun opettajaksi. Seuran ensimmäinen johtokunta, johon kuuluu mm. E. Rahikainen, oli laatuun määrätyn vaatimustason seuran pääsyn edellytykseksi. Muistakin vielä kymmenen vuosen takaa miten lujsasi me ensiluokkalaiset teimme kötiä päästäksenne mukaan, sillä voimistelussa vaaditaan koulun arvossana 8. Seuran ohjelmaa on monipuolinen, sillä kenttärullat ja heilun lisäksi kilpailtiin hiihdossa, mätömaajuoksuissa, murtomaajuoksuissa,

Luikkari. Kellomäellä 1910.

vauhdittomissa hyppäissä ja voimistelussa. Vuonna 1926 perustettiin SOU ja Terä liittyi heti jäseneksi SOU:n ensimmäiset kilpailut sai Hyvinkää ja siellä ratkottiin vauhdittomien hyppyjen mestaruudet. Karimkojen voittaja V. Hänninen lähetettiin mukaan kokemusta saamaan. Hänninen voitti yllättäen pihvishyppyn tuloksella 311,5 cm ja jakoi korkeushyppäyssä ensimmäisen Ape Janhosen kanssa tuloksella 149 cm. Pallokoksi hyvästä menestyksestä otti voimistelunopettaja Tikka suojattuna reikelle Helsingin ja maksoi kaikki kulut. Terällä oli alkanut ensimmäinen menestys kausi. Samana keväänä voitti Terä Viipurissa SOU:n 3-ottelumestaruuden (V. Rinne, O. Syväri ja V. Hänninen). Hänninen voitti seuraavina vuosina 1927, 1928 ja 1929 SOU:n mestaruuksia vauhdittomissa (321,5 cm - 145 - 951,5), kiekossa, kuulussa ja seiväshyppäyssä. Terän menestys oli taattu yleiskilpailussa, vaikka Rinne ja Syväri olivat jo jättäneet koulun. Viimeisenä kouluvuotenaan Hänninen voitti esim. Viipurin pihvin 10-ottelumestaruuden. Terän elämänsä alkoi hiljaiskausi, kunnes kassat uusi polvi jatkamaan maineikkaista alkua. V. 1933 räväytti

Matti Kokko voittamalla SOU:n mestaruuden keuhkainheittossa uudella ennätystuloksella ja hän jatkoi vauhdittomien perinteitä. Tapausin henkilökohtaisesti Matti Kokon, nykyisen Vaillan ammattikoulun rehtorin työpyöränää ääressä. Kyyrin tällä kirjeeltä johtajalta: »Voisiko uhraita tuokion työntätsestä ajastasi siirtäkösemme hetkeksi koulukaamme tapahtumiin ja enenerkkäkeä urheilun pariin.» Vastaus oli heti myönteinen, vaikka aika oli rajoitettu. Yhteiset koulunmuisot herkkivät mielet ja niin olivat vanhat tapah-tumat uudelleen kirkkaina ja selville. Keskuksien aikana sain selville, että Matti Kokko oli jo kansakoulussa pitäjän koulujen mestari 3-ottelussa ja pihvishyppäyssä. Mieleeni jäi 11-vuotiaan pihvishyppäys 470 cm, joka vielä 1970-luvulla olkettaisi koko maata aistellen mittailijoille. Kokko ja minä kilpailimme samassa kilpailussa jo vuonna 1928. Koulunme sisähyppymestaruuskilpailut olivat keuhkainheittelu 1928 ja tähtiin kiinnityi huomioni nuoreen, vaaleaan ensiluokkalaiseen, joka hyppäsi mielestäni valian ihmömäisesti pihvistä ja 3-loikkaa. Tuloksetkin muistat vielä 289 ja 805. Vaikka itse hyppäsin koulun ennättyksen pihvishyppäyssä 333, niin tuo ensimmäisen suoritus oli mielestäni vielä parempi. Vuonna 1931 Kokko oli Viipurin polkapäivien paras urheilija. Kuten jo aikaisemmin mainitsin, niin Kokko V. 1933 heitti SOU:n ennättyksen keuhkainheittelu 289 ja 805. Luopaa heittäjänura katkesi kyy-närrään revähdykseen.

Kokoa jälkeen tulemmekin Terän historian kolmannen loistokartteen ja suurin urheilija nimi oli varauksesta Unto Huuhtanen, joka 1939 voitti SOU:n henkilökohtaisen 3-ottelu- ja pihvishyppymestaruuden ja oli korkeushyppäyssä toinen voittajan kanssa samalla tuloksella. Huuhtasen loistava urheilunura katkesi samasta syystä kuin monen hänen ikäluokkansa urheilijan, sillä isänmaa tarvitsi hyväkuntoisia miehiä jättiilismitteloita. Sota oli ohi, mutta parhaat urheilijavuodetkin olivat menneet sen mukana.

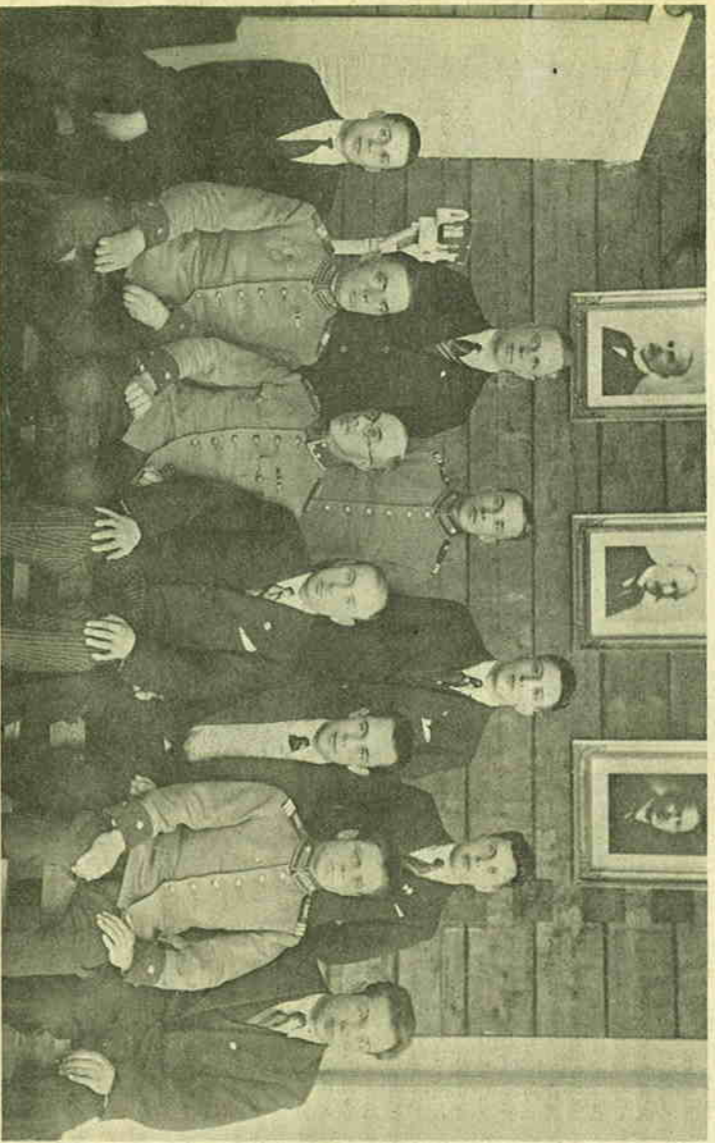
Terän voimistelijoista 1920-luvulla oli Toivo Kirkkonmäki paras ja 1930-luvulla Hannes Toivonen, Reino Turkki ja Pauli Kandelin saavut saman kunniamaininnan. 1930-luvun tertiilisten parhaimmistoon kuuluvista tulokoon mainittua myös hiihtäjänä mainetta saanut Tauno Kirjavainen ja ulmaareista J. Heilisen ja O. Porvalli. Porvalli ui jo yli kolmekymmentä vuotta

Terijoen sk:n jalkapallojoukkue 1931 saatuaan vuosikymmenen kilpailtavana olleen Suomen Seid- laan Kiertopalkintokelion villosta omakseen, voitettuaan Kuokkalan kentällä Saimon vasti suuapitoisena joukkueen 3-0. Sääntöillä oli Kiertopalkintoon neljä voittoa. Takarivissä vasemmalta: Vilho Mäkinen, Antti Porvalli, Voke Vuori, nimi unohtunut, Grundström ja erottomartti Kotivaa. Viipurin Reipasissa, keuhkainheittelu vasemmalta: Valo Mäkelä, Pekka Toivola ja Vilho Hytönen, edessä vasemmalta: Kalevo Kuokkainen, Lauri Blomberg (Ario) ja Mikko Mestamo.

Terijoen Urheilijain jalkapallojoukkue Krokikalassa suoritetun jalkapallo-ottelun jälkeen 1921.

Urheiluseura Terijoen Kiioston johtokunta, edessä keskellä puheenjohtaja, tehtailija Aunio.

Viipurissa 100 m ajassa koken. Yleisurheilussa: V. Hänninen. Tulos on sitä luokkaa, että hän se vielä näin hallikautenaikin on huomiotava. Terän suurus katosi Milkkulainen, V. Aroniemi, E. Söften ja Karjalan mukana, mutta SOUT:n historiaan sen urheilijat pitivät nimenä ikkematkottamiksi. Söderlingin rinnalle nousi toinen suuri johtaja, tehtailija Aunio. Aunio panos patkakkunnantamme urheilun hyväksi ei rajoittunut uhrautua vapaa-ajkaan, vaan hän tuli rahallisesti urheilua, jopa hän nä määritt, että pystyimme saamaan oman urheilutalon. Aunio sydäntä iähellä olivat voimaurlut, mutta hän ei kääntänyt selkäänsä mullekaan urheilun aloille. Me silloiset nuoret esitimme yleisurheilua Terijoen painiseuran ohjelmaan, koska Söderling vetäytyi pois työesteiden vuoksi kentätyöstä ja Terijoen urheilijain toiminta tyrehtyi samalla. Näin oli annettu sysäys uuden seuran synnylle. Seuran nimikilpailussa voitti ehdottamani Kiiosto I palkinnon. Henkilökohtaisesti jouduin vetämään seuraa vuosina 1932—1937. Puheenjohtajana-ajanaan oli helpoita, koska tuki ja turva oli viereinen. Seuran johtaja Aunio haahmoissa. Rajakomendantti I. E. Schreoder oli myös mukana alusta alkaen loistavana asiantuntijana ja kokeneena urheilumiehenä. Kuuluisimmista neuvोजista ja valmentajista mainittakoon »rovasti» U. Pappinen, R. Orsa, A. Laitinen ja G. Bählund. Seuran edustavimmat painijat olivat: E. Savolainen, E. Hänninen, A. Jantunen, T. Kuronen, E. Myrkkänen ja V. Hänninen. Nyrkkeilyssä: E. Myrkkänen, J. Hänninen, A. Orava, E. Hänninen, K. Kannas, Kiviranta ja Härt-

ajamalla liittyi Terijoen Kiioston 1936 ja toi joukon hyviä pallolijoita kuten J. Ristolainen, E. Hyttinen, J. Hänninen, O. Melto, H. Pitkääpaasi, R. Ylönen, T. Tammi, H. Puhimäki, H. Suorsa, P. Perola, T. Rantainen ja J. Määmela. Seuramme nousi pesäpallossa aina valtakunnallisten ottelujen välisarjaan.

Terijoen työväenyhdistyksellä oli oma urheiluseuransa nimeltään Visa. Visa keskitti huomionsa pääasiassa voimisteluun ja hiihtoon. Seuran pojista monet olivat jomelko pitkällä tehnevoimistelussa, mutta heidän varsinaisen kilpailutoimintansa keskittyi seuran järjestämissä keskeisiin kilpailuihin. Seuran parhaat hiihtäjät olisivat varmasti kunnialla selvinneet Terijoen mestaruuskisoissa, jos sellaisia olisi ollut. Urheiluseuran toiminta alkoi näkyä jälkeä. Urheiluseuran kuuluisimmat polkaurheilijat olivat U. Huuhnahan, N. Listola, I. Hakkarainen, K. Holopainen, U.

Vuonna 1934 perustettiin Terijoen Urheiluseurat, jonka läheisintavoite oli polkaurheilun kehittäminen. Seura nousi nopeasti paikallakunnan vahvimmaksi polkaseuraksi. Vielä kerran oli Emil Söderling ottanut ohjat käsiinsä ja niin alkoi näkyä jälkeä. Urheiluseuran kuuluisimmat polkaurheilijat olivat U. Huuhnahan, N. Listola, I. Hakkarainen, K. Holopainen, U.

Kannakes edullinen ilmasto ja oloiset kasvunehdytykset olivat mitte edullisimpia varsinkin juuri metsämarjoille, kuten puolukalle ja mustikalle ja salvat kasvukäiset lapset ja mukseppä aikuisekkin näiden poiminnasta vuositain mitte mukavimmat taskurahat käytettävään. Kun lisäksi viljelemät olivat pääosiltaan tliotsean edullisimman taloudellisen tulokseen. Useasti päädyttiin puutarhanhoitoon, kasvatamalla runsaasti omenapuita, marjapensaita, mansikkaa jne., jolloin pienen viljelyn alan pinta-alasta saatiin, toisin vaivalla, elämiseen tarvittavat varat.

Metsien näin tuottaessa anti-mlaan ja puutarhaviljelyksen kehittymisen auttaneet asiaa, koska tuotteiden markkinoinninen oli hankalaa. Paikallinen kulutus oli varsin vähäistä eikä tuotteiden kulljetaminen esim. Viipurin pienissä Kähönen, M. Mannonen, A. Miikkulainen, O. Porvalli, E. Punkkinen, E. Remo, E. Seppänen, S. Sarvento ja U. Urttu. Seuran viereä toiminta lopahiti ja kasvatit täyttivät Kiioston rivit, sillä Terijoen Urheiluseurat liittyi virallisesti Kiiostoon vuonna 1938.

Pitäjän urheiluelämä oli viireä, ja patkakkunnalla oli monia vähemmän mainetta saaneita erikoiseuroja kuten esim. 1924 perustettu Terijoen Luistuseura, joka rahan puutteen vuoksi lopetti toimintansa 1926. Tämän seuran perustajia olivat I. E. Schreoder, M. Porvalli, J. A. Seppänen ja voimistelunopettajat H. Saarenpää ja K. Tikka. Vuonna 1924 perustettiin myös Terijoen Ampujat. Seuran nimekkäimmät ampujat kuuluivat piirin parhaimmiston kuten A. Salo, K. Jalovaara, E. Pajari, H. Haakana M. Pönnö ja Viljo Kunnas.

Vuosi 1934 on ollut aktiivista aikaa, sillä silloin lausuttiin myös Terijoen Uimariefien syntysanat. Uuden seuran johdossa A. Suominen, J. A. Seppänen, L. Tikka ja K. Tikka. Parhaat uimarit olivat O. Porvalli, T. Kirjavahen ja H. Ristolainen.

Kellomäen urheilusta huolehti Luikkarien jälkeen Kellomäen VPK 1920—1939 V. 1931 Kellomäki sai Mäenpojat, mutta seura liittyi samana vuonna Kellomäen VPK:n.

Tällainen hätkänen vilkkauden Terijoen urheiluelämään antaa meille kuvan siitä, miten uuttera johtaja oli pitäjämme alueella. Aikaa ja vaivoja säästämättä heurasivat kaikilla, missä voivat tehdä työtä nuorison hyväksi. Maanpuolustushenkisen suojeleuskunnan osuutta ei sovi myöskään aliarvioida nuorison fyysisessä ja henkisessä kasvatuksessa. — V. H. n. n.

Terijoen Nuorisoyhdistyksen jäsenet 8. 5. 1935, johtaja Helmi Saarenpää.

erissä antanut kannatustaan. Met-sänarjojen oston kohdalla tosin jo alkoi esiintyä paikallista henkijättä, jotka olivat erikoistuneet niiden tuotteiden markkinointiin, mutta yleensä kauppa täällä kohtin oli täysin järjestyksessä. Edellä olevista selkeistä tiedoista olivat useat henkilöt eri yhteyksissä vaihtaneet mielipiteitä kellojen keksimiseksi asian eteenpäin viemiseksi. Väilytettiin jo niinkin aikaisessa vaiheessa kuin 1934 kunnanvaltuuston kokouksessa mahdollisuutta erikoisen hedelmänjalostuslaitoksen perustamisesta paikallakunnalle. Kaikkialla aloitettiin, olivatpa ne hyviä tallekka huonoja, esiintyy kuitenkin aina sekä myönteillisiä että vastustajia, niin tässäkin tapauksessa. Asia siinä vaiheessa jäi tosin leppäimään, mutta ei unohduksen. Uuden virikkeen asialle antoi entisen Terijoen Hiiuva- ja olutteen kintteimiston huutokauppaan tulo v. 1936. Kunnanvaltuusto valitsi huutokauppaliiketoimen asiat seuraamaan silloisen kunnankirjuri V. Kunnaksen, antamalla kuitenkin ohjetta, mihin määrään asti kunnan nimissä voidaan kauppausmassa mennä. Huutokauppan tuloksentä oli, että kintteimistö kokonaisuudessaan ostettiin kunnalle 175.000 markan hinnasta, jonka kaupan valtuusto myöhemmin hyväksyi.

Märjälätoimintansa aloitteseen tekijöillä oli nyt yksi askel otettuna. Väittömästi tehdas-ympäristö kunnasta saatiin laajaa voimien ryhdyttiin neuvottelemaan Terijoen kunnan kanssa toidin erään osan myymisestä sillä olevine rakennuksien perustettavalle hedelmänjalostuslaitokselle. Esiytyseen kunnanvaltuusto suostui ja mikä ihmeellistä, päätös asiassa oli yksimielinen. Kauppahinnaksi tähti osin määrättiin 75.000 markkaa, jäädön kunnalle tähtiön osatonta sekä sillä ollut ent. olutteen johtajan asunto, josta myöhemmin kunnostettiin Terijoen kunnantalo. Voidaan sanoa, että tässä kaupassa ansaitsevat ja hyötyivät sekä myyjä että ostaja. Kivutoimasti oli täten rakennut perustettavaa yhtiötä varten varsin hyvässä kunnossa ollut tehdaskintteimistö. Kunnan piti tässä aloitetta ja hanketta hyvin tärkeänä paikallakunnalle, saatiin valtuustossa aikaan päätös, jonka mukaan kunta merkitsee puolet perustettavan yhtiön osakepääomasta. Edessä olikin varsinaisen yhtiön perustaminen ja yhtiöjärjestyksen laatiminen. Perustetun yhtiön nimeksi tuli tähtiön Terijoen Yhtiöjärjestyksen mukaisesti hallintoneuvosto ja johtokunta. Hallintoneuvoston puhtjohtajan paikka lankeasi aivan kuin itsestään suurimman osakemäärän omistajalle, s.o. Terijoen kunnalle, jonka edus-

Eräs valtiollinen vaihtokauppa

Jokainen melsiä muista, että itsenäisyytemme alkupuolella Suomi-mielidolla oli kaksi kohotettua käsivartta, toinen osotti luoteeseen ja toinen - Pessamo - Pohjoista Jaamerta kohti. Mutta harva tietänee, että Pessamon alueen liittäminen Suomen yhteyteen on kappale entisen Kivennavan pitäjän Kuokkalan kylän historiaa.

Tämän tapahtuman alkuvaiheet johlavat aina suuren pohjan sodan ensi vuosin asti. Venäjän tsaari Pietari Suuri oli äskettäin luonut länsimaisen sotajoukon länsimaisine varustusineen. Suuren pohjan sodan alettua hän koha valloitti Inkerimaan sekä Suomen rajaseudut rakenutti Nevan suulle uuden pääkaupungin Pietarin ja sen suojaksi Kronstadtin linnoituksen Reutersarelle. Muutamaa vuotta myöhemmin hän määräsi perustettavaksi näiden läheisyyteen ase- ja ankkuritehtaan Siestarjärven ja Suomenlahden väliselle kannakselle. Tämän ns. Rajajoen eli Siestarjoen (Systemböcken) tehtaan pariin alle saksalainen G. W. Hennin v. 1714, ja se joutui Venäjän tykistöhallituksen alaiseksi. Kuitenkin sille annettu tohtinmaa kuului Suomeen, Kuokkalan kylän alueisiin. Lisäksi se sai aluetta Siestarjoen toiselta puolelta, mikä kuului Venäjän valtakuntaan ja Pietarin kuvernementtiin.

Tehdas tarvitsi paitsi työväkeä myös paljon metsää, puunhiiltäkin käytettiin noihin aikoihin polttoainekytketty yhdistyksen työnoutoihin nykyisin, ja onkin sitä harrastettu syksyn ja talven pimeinä iltoina lähidurtavan runsaasti. Laskematon on se määrää luku- ja kermoiltoja, joiissa on opiskeltu yhteiskunta-, kunnallistieteitä ja työväenliikettä koskevia asioita.

Sosiaalidemokraattisen Työväenyhdistyksen historia ja toiminta sen 73-vuotista taipaleelta Suomessa työväenliikkeen historia, vieläpä sen monipuolisimmalta kannalta. Sisältyy tähän sen alkuvaikeudet, kansalaisosa ja sen jälkeinen aika, molemmat sodat 1940 vuosiluvun vaiheessa sekä siirtolaisaika ja sen mukanaan tuomat vaikeudet.

Joka päivä muuttuva ja kehittyvä yhteiskunta luo oman toimintatarkoituksensa ja siihen liittyvät muodot. Työväenliike on yhteiskunnan yksi keskeisistä toimintamuodoista. Todettakoon, että Terijoen Sos.-dem. Työväenyhdistys on omalta osaltaan ollut voimakkaasti mukana yhteiskunnan kehityksessä myötävaikuttamassa, alkuaikoinaan Terijoen ja viimeiset vuosituumenent järjestyksessä. Järvenpäässä toimineessa yhdistyks on ollut myötävaikuttamassa kolmen kunnallisdon toimintaan ja kehitykseen. Sen jäsenistö on omalla työpanoksellaan ja aktiivisuudellaan vaikuttanut paikkakunnan kehitykseen ja hyvinvointiin. Yhdistyksen jäsenistö on sulautunut siirtolaisuudesta paikkakunnan väestöön. Yhteistyö on alusta alkaen ollut voimakasta ja toisaan ymmärtävää ja tuloksetkin ovat olleet siten kiitettäväjä ja myönteisiä.

Yhdistys on erittäin tyytyväinen nykyiseen tiloihonsa, jonka keskuudessa se toimii ja pyrkii edistämään kotikaupunkinsa ja sen työväestön elinehtojen myönteistä kehitystä. Kuitenkin jokus, kun vanhempi jäsenistö on kokoonnutut viettämään juhlalukkeita artikkelien työn lomassa, voi keskustelun käännyttyä entisiin muistoihin ja siltojen mieleen ja huimille nousse ajatuks ja sanat (näin keväällä varsinakin) »Jo Karjalan kunnallia lehti puus».

Näissä merkeissä Terijoen Sosiaalidemokraattinen Työväenyhdistys toimittaa Karjalaisille sekä heidän jäljesteilleen ja yhdistyksilleen mitä parhainta jatkoa kaikessa toiminnassa sekä kiittää kaikkea yhteistyötä. — R. V.

neena. Tämän vuoksi hallitsijat alistivat laajoja alueita Suomen puolelta tehtaan alaisuuteen. Tehdas maksoi talonpoikaiden henktrahat Venäjän kruunalle ja siitä hyvästä talonpojat suorittivat tehtaalla päivätyötä. Yhteen aikaan tällainen työvelvollisuus ulottui aina Vitrolahden, Sakkijärven, Kirvun ja Lapveden pitäjien asti, ja määrätin tilalle Koivisto, Johannes, Uusikirkko ja Kuolemajärven kappeli, sekä v:sta 1772 van Uusikirkko, Kivennapa sen sijaan oli tsaari Pietarin lahjoituksena annettu silloiselle Viipurin venäläiselle komendantille. Eräs tämän ns. Linntian lahjoitusmaa-alueen myöhemmistä omistajista perusti v. 1800 Raivolaa rautaruukin ja tuotti sime työväkeä kaikkia Venäjää. Raivolaa ruukista tuli tärkeä raaka-aineen tuottaja Rajajoen alueella.

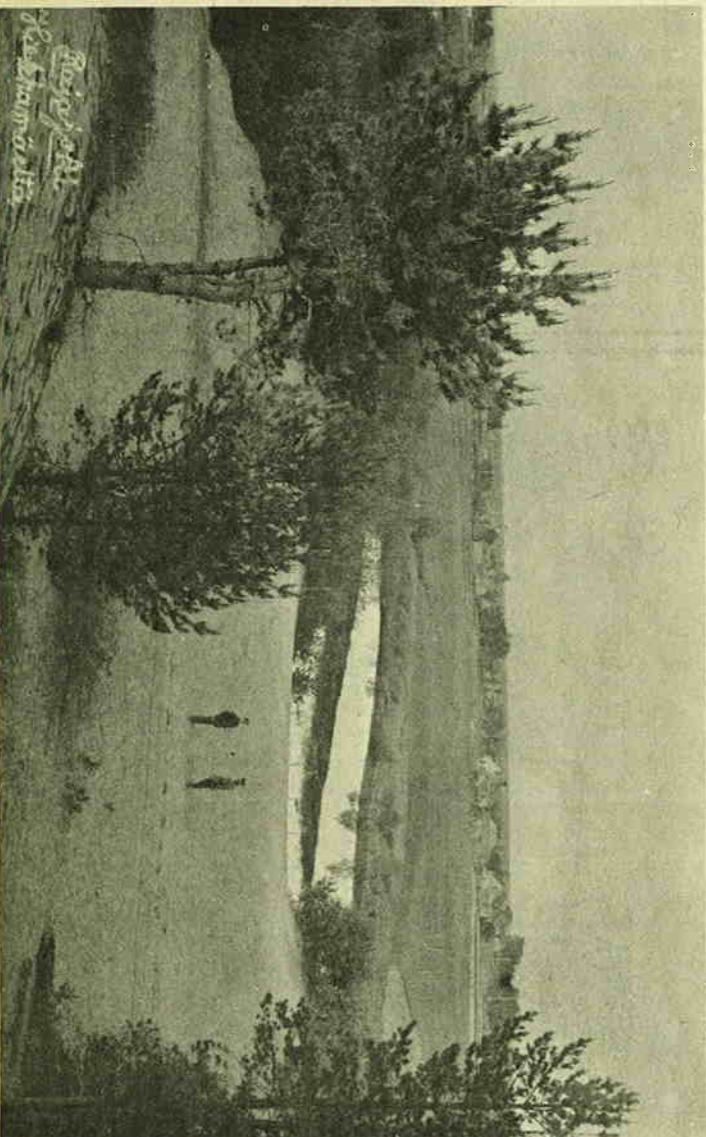
Vanha Suomen yhdistäminen muuhun Suomeen tapahtui vuoden 1812 alussa. Kun asetehtaalta kuulua aluetta rajan molemmiin puoliin, määräsi Aleksanteri I koko tehtaan alueen aina Revonmenän kylän ohitse laskevaan puroon asti liitettäväksi Viipurin läänin. Myös nyt alkoi ilmiantaa valteuksia asetehtaan ja Linntian hovin kesken. Tehtaan johto ei tahtonut alista Suomen lain ja tuomiovallan alaisuuteen. Esim. v. 1813 se kiellettiin luovuttamasta Kivennavan kihlakunnan oikeuden tukittavaksi erästä työmiesistä, joka oli tehnyt Kivennavalla siviilivirkoksen. Miestä kunnustettiin tehtaalla ja pappi läsnäollessa hänet vapautettiin syyttösestä. - Pälvätöistä, nimityksen omistuksista yms. syntyi riittoa, jopa tappeluja. Niinpä esim. em. vuonna Kuokkalan taalonpika Antti Rautanen yhdessä poikansa Kristiinan kanssa pieksi venäläisiä kasakoita Kuokkalan niityillä.

Moniin vaihtuksiin ja reititöihin kyliästyneenä Venäjän hallitus osti v. 1820 koko Linntian alueen talonpoikseen. Mutta nytvä vastat olkein suuret hankaluudet alkoivakin, sillä nyt alettiin Venäjän lakeja ja venäläisiä käsityksiä soveltaa Kivennavan asukkaiden elämään. Taalonpika ei saanut enää muuttaa pois tilaltaan ilman tehtaan johdon antamaa lupaa. Metsiin ei ollut menemistä, ei edes tuulen kaatamia puuta ottamaan. Saadaksen loputomat reitit pois päijärjestyksestä ehdotti ministerivaltiosittenri R. H. Rehinder v. 1822, että koko Kivennavan alue erotettaisiin muusta Suomesta ja liitettäisiin Venäjään. Venäjällä tämä esitys kuultiin mellyvin, jopa ehdo-

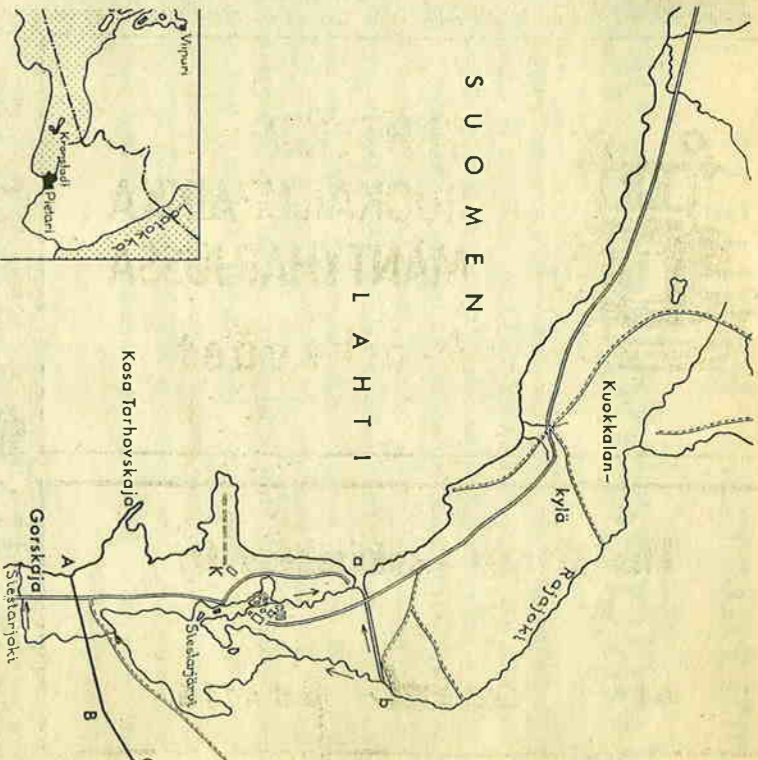
tehtin aluetta laajennettavaksi niin, että Uusikirkko ja myöhemmin myös Muola, Valkjärvi sekä kolme Käitsälmen puoleista kihlakuntaakin olisi luovuttava Venäjän kuuluiks. Aleksanteri I kuitenkin hyväksyi koko yhdistämissuunnitelman, joka oli jo ehtinyt Kivennavan talonpojissa herättää suurta huolestumista ja tuskaa. Tämän jälkeen suunniteltiin Linntian lahjoitusmaan vuokraamista Suomen kruunulle. Emenkuin sovimusta tästä ehdotettiin saada aikaan, heräsi jälleen henkin ajatus Venäjään liittämisestä. Tälli keräta se kuitenkin koski vain asetehtaan aluetta. Pitkän aikaan käytyen keskustelujen jälkeen asiaa käsitelty suomalais-venäläisten komitea ehdottiin Suomen senaattile 20. 7. 1863, että se maa-alue, jolle Rajajoen asetehtas oli rakennettu, erotettaisiin kokonaan Suomesta ja liitettäisiin Pietarin kuvernementtiin. Snellman, joka oli äskettäin tullut senaatin jäseneksi, joutui virkakätkäjäjestyksen mukaisesti lausumaan ensimäisenä mielipiteensä ehdotuksesta. Hänen mielestään valtakunnan maa-alueen luovuttamista koskeva asia, olkoonpa, että oli kysymys vain näinkin pienestä alueesta, kuului valtiotsäätäjien päätettäväksi, eikä luovutusta missään tapauksessa pitäisi sallia ilman, että toinen osapuoli antoi korvausta.

Senaatti oli edellisenä vuotena pyytänyt jämeren partaalla Jaa-kopinjoen itäpuolelta Pessamon aluetta lappalaisien kalastuspaikaksi. Tätä pidettiin nyt sopivana korvauksena. Mutta kun asiaa Venäjän sotaministeriön taholta kiirehdittiin, ei sitä enää jätättä säätäjien käsiteltäväksi, vaan keisari määräsi helmik. 4. pnä 1864 että Rajajoen asetehtas oli liitettävä Pietarin kuvernementtiin erinäisin aluekorvauslupaushin. Asetehtas annettiin helmikuun 15. pnä 1864.

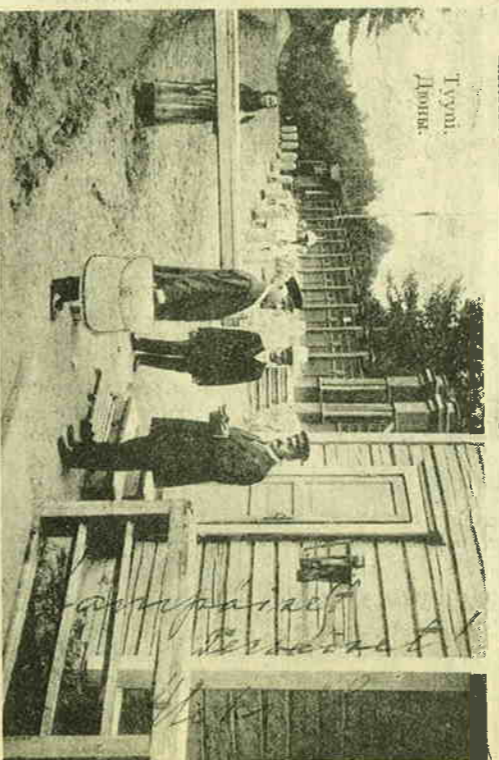
Uuden rajan käynnin ryhdyttiin heti. Rajajoinaksi määrättiin 1800-luvulla Rajajoesista Suomenlahden kalvettu kanaava. Se alkoi Siestarjärven "yäpuolelta" ja oli tehty järven veden säännöstelyä varten. Kun se osittain oli vedetty suoraan joki, sai sen vesi ruosteeseen läpi, sai sen vesi ruosteeseen värin - siltä nimi Ruosteekanaava. Viime aikoina se oli monin paikoin jo niin umpentunut, että vieraspattakuntalalaisen olisi ollut vaikea rajajouaksi huomata. Tällöin siltä joku sujutdikin sukisilaan väärälle puolelle.

Rajajoen allasta merelle päin, melkein joen suuta. Venäjän puolen Kotutylä.

Rajajoen asetehtas ympäröitynä. Linja A-B-C tehdastaan etelärajaa, K- tehtaan ampumarata. Koha a-b on Ruosteekanaava, Venäjän valtakunnan ja suomalaisen Suomen raja vuodesta 1864 lähtien. Pähkinäsaaren rannan raja lähti Siestarjoen suusta.

Vahva Tyyntä tullin Ruosteekanaavan varrella. Rajajoen sulkeututtua 1918 myöskin tullin poisul.

puolella v. 1918 teid näet pieni sotilaallisesti järjestetty vapaaehtoisien joukko, jota johtivat tohtorit Thorsten Renvall ja Olli Laitinen, retken Pessamon alueelle tutkukseen, minkälaiset olot siellä vallitsivat ja ottaakseen - jos mahdollista - Suomen haltuun tämän alueen, jota oli malle lupailtu jo viisikymmentä vuotta sitten. Retki oli yksityisluontoinen, mutta hallitus oli kuitenkin tietoinen sen järjestämisestä. Aluksi näytti siltä viin varustetun vihollisosaaston, josta yhtiäkkiä retkeiläiset kohtasivat hyvin varustetun vihollisosaaston, joka tulen pakoittamina heidän oli vedettyä käyttävä pois. Karikoitajina oli englantilaisten upseerien johtamia venäläisiä ja englantilaisia merisotilaita ja suomalaisia punakaartilaisia. Hallituksemme esitti tappamuneen johdosta nootin Ison Britannian Tukholman lähettilään välityksellä selostaa Pessamon kysymyksen alkaisemman vaiheen ja vaatien, että englantilaiset joukot poistettaisiin Pessamosta ja Suomi saisi ottaa sille kuuluvan territorion haltuunsa. Englantilaiset ottivat asian perin vakavasta. Palksi sitä, että he epäilivät Suomen omistusoikeutta alueeseen he ennenaikaa uskoivat, että jos Suomi saisi sen hwestaansa, tulisivat saksalaiset käyttämään sitä sukkellusvenetukkohtamaan ja liittovaltioiden yhteys Venäjään katkeaisi. Saksahan oli näihin aikoihin vielä voimissaan. Tilanne oli kireä, ja Skandinaavian lehdistössä oli jo kirjoituksia Suomen mahdollisesta joutumisesta sotaan ympäristyvaltojen kanssa. Kesällä asiat kuitenkin selvistivät ja kysymys poistui päiväjärjestyksestä.

Tarton rauhassa v. 1920 ottivat edustajamme taas esille korvauslupauksen. Tällä kertaa se tuotti toivotun tuloksen. Suomi sai Petsamon.

ANTTI PALOPOSKI.

Vapaaehtoisesta valistustyöstä

Pohjanmaalla viime vuodeladan loppupuolella syntänyt nuorisoseurallike levisi nopeasti myöskin Karjalassa. Viipurissa se kehittyi oolliseen maaperän 1890-luvun yllöppölaajitukseksi. Heidän välityksellään se levisi ympäri maastensa, Kannakselle ja Terijoelle.

Väestönsien kesävieraiden tulva Terijoelle oli samoin alkolin jo alkanut. Paikallisen väestön kannesikäymäinen kesävieraiden kanssa oli vilkasta ja varsinakin nuoret miehet joutuivat saamaan heillä uusia vaikutteita, esimerkiksi pukentumisessa. Puotiopkien (prakasikojen) pukumalli alkoi tulla yleiseksi. Lakereissaappaat piti olla joka pojan jalassa, pieni värilläs sikkahviy karlaassa karavan tapaan, ruskea kaksinkeräinen huopahattu ja talvella »suppelintrikkii», jossa hännät roikkuvat sikkupuolella, kuuluivat vakiovarusteisiin. Myöskin muussa käyttäytymisessä alkoi ilmestä vieraita pirtteitä.

Valveutuneet kansalaiset, joita sellä »hyvät näytelijävoimat ja olivat etupäässä rautatien mukana muualla tulleet virka- ja palveluskunnan kuuluvat henkilöt seitti heranneet paikakkunallaiset näkivät tuossa vieraiden tapojen tarkunnassa Kansallisen vaaran. Sitä vastaan oli ryhdyttävä taistelun ja aseeksi siihen sopi erinomaisesti alaa valtaava nuorisoseura-Hiike. Underkirkon eli Kannelijärven Kansanopisto oli ehtinyt jo muutamia vuosia toimia ja siellä olevat opetajavoimat sekä jo opitoin käyneet nuoret, mutta ennen kaikkea niiden muuttamisen kansakoulujen, joita jo oli, opettajat, muodostivat sen henkisen työn varhjojonon, jota nyt kipeästi tarvittiin. Ja niinpä tuo uuhundealaan viehättävä liike pääsikin hyvään alkuvaihttiin.

Toimintamuodot tässä uudessa Hiikessä olivat hyvin moninaisia. Luku- ja keskustelukerhot, näytelmäsäurät, seuralehdet, laulusäurat, voimistelun- ja urheiluseurat, soitokuntien perustaminen, erilaiset rakentamiskilpailut ja -kokeet, harrastukset kuuluivat tämän työn piiriin. Seuroja perustettiin melkein joka kylään, olipa Terijoella kaksikin. Vaikka Terijoella oli vaikuttamassa sellainenkin voiman pesä kuin Mikko Uotinen, niin Terijoki oli kuitenkin siitä merkittävin kylä, että siellä eivät seurat olleet pitkäikäisiä. Senijaan Kuokkalan nuorisoseura ja Ollilan nuorisoseura Pisara kasvoivat elinvoimaisiksi. Kuokkalan nuorisoseuralla oli oma v. 1910 rakennettu suuri talo, jonka historialliset vaiheet ovat merkittävät, sillä ensimmäisen maailmansodan aikana se joutui palvelemaan jo pa hevostalona ja teurastamona. Ollilan Pisara sai myöskin itsenäisyytemme aikana toimia omassa talossaan, joka vaihtui parhinkin kotoon. Kesäisin oli Pisaran käytettävissä suuri ent. venäjäisten rakentama Fedottoin kesäteatteri. Tämän suuren teatteritalon lahjoitti seuran omaksi meidän nuorisoseurayömmö suuri ihailija, kuuluisa taitelija Iija Rjepin, joka oli joutunut mainitun talon määrätysvallan omistajaksi. Mainiman ansaitsee myöskin omassa talossaan elinvoimaisesti toimintaa Tyrisevän nuorisoseura. Kuokkalan nuorisoseura eiää vielä tänäkin päivänä ja toimii järvenpäässä. Sen työn jatkamisesta kuuluu kunnia ennen kaikkea Arvi Seppäselle. Tämä seura on muutenantur lahjoituksilla Eitela-Karjalan Nuorisoseuraa sekä Karjalan Liittoa.

Työväenyhdistykset

Patsi nuorisoseuroja on vapaan valistustyön kentällä toimineina ja ansioituneina mainittava myöskin työväenyhdistykset. Oman talon omistajaksi pääsi ensimmäisenä Terijoen Työväenyhdistys. Siitä muodostui pitkäksi aikaa valistuskeskus, jossa seurat harjoittivat yhteistoimintaa. Sovinnollinen rinaaktaiselo jatkui nuorisoseurojen kanssa vielä hajaantumisen jälkeenkin. Erittäin vahvana työmuotona oli Terijoen Työväenyhdistyks-

sellä »hyvät näytelijävoimat ja niiden esintymiset». Tämä jatkui keeskeytymättä aina alueluovutukseen saakka.

Kuokkalan Työväenyhdistys sai oman talon muutamia vuotta aikaisemmin kuin nuorisoseura ja myöskin täällä versoi sovinnollinen rinnakkaiselo sekä voimisteluun ja urheilun aloilla yhteistyökin. Talon rakentamisessa sekä muussakin toiminnassa oli hyvin huomattavana tekijänä Tuolokkaan sahan työväki. Torvisoitokunnassa oli samoin miehiä eri seuroissa ja yhteistyö sujui hyvin. Tuolokon maimituksi, että Kuokkalan Nuorisoseuran torvisoitokunnan johtajanakin oli kiviyömlies Pasiin. Yksi seura ei niin suuressa kylässä riittänyt tytydyttämään tarvetta, vaan ennen pitkää syntyi Raja-joelle työväenyhdistys, johon liittyi suuri joukko Rajajoen Venäjän puoleisella raitiosella palvelkoiseti maininta, että Rajajoen Työväenyhdistyksen yhtenä huomattavana alkuunpanijana ja talon rakentamisessa talkoomehenä oli Viipurin asemapäällikkö Juhon Kytönen, joiden toiminta ei kuitenkaan ehtinyt kehittyä yhtä mittavaksi kuin aikaisemmin perustettujen Terijoen ja Kuokkalan yhdistysten.

Erillisistä ja itsenäisistä urheiluseuroja oli ainakin Kuokkalan Rajajoen ja Kellomien Luikkaari. Nähänkin kunnostautuivat omalla rahojetulla työsarallaan saaden nimensä merkityksi alkakirjoihin Puolustusvoimiin liittyvät suojeluskunnat osallistuvat myöskin varsinaiseen kansanvalistustyöhön siten nä määrin, ettei niitä voi jättää pois valistustyön teijäin joukosta.

Kuokkalan Suomalainen Seura

oli laadultaan erikoinen ilmestys aatevirtausten joukossa. Se oli, kuten työväenyhdistyksentkin, poliittinen tahi ehkä oikeamminkin kansallinen järjestö, ahnoa sellainen porvarillisten pirtien omaksumma. Se syntyi eri suomalaistutustukokantojen kiivaiden taistelujen tuloksena joskus tämän vuosisadan ensimmäisen vuosikymmenen lopulla, alkaa en enää tarkemmin muista, ja eli muutamia vuosia. Sen selvimpänä aatteellisenä tunnukseina oli vanha suomalaisuus eli suomettarelaisuus. Sen jäsenistö oli vallova keä: rautatienvirkaillioita, opettajia, kauppiaita ym. Sen jäsenistön sauma-alue käsitti Terijoen, Kellomien, Kuokkalan, Ollilan, Rajajoen, Valkeasaaren asemaseudut ja lisäksi siihen kuului Valkeasaari-Pietari rautatienlinjan virkaillioita sekä useita Pietarin suomalaisia perheitä. En ollut sen jäsen, valk-

panemissa hyvin arvoasohjelmalisissa juhlissa kävi pääasissa vain saman aatesunnan tunnustavla perheitä. Sen ulospäin suunnattu valistustyö jäi näin ollen vähäiseksi. Koviin aallokon tyynyntyä sen toiminta päättyi kateissa hiljaisuudessa jättämättä mitään huomattavampaa jälkeä.

Raittustyö ansaitsee oman erikoisen lukunsa

Valkea Terijoki oli rajapitäjä, niin sillä oli vielä oma rajaseutunsa Rajajokeen ulottuva kaista ja kärkkänäs. Raita ei silloin merkinnyt asutukselle eroitavaa tekijää. Väestön elämänyhteyks oli jokapäiväistä joen molemmin puolin. Joen toisella puolen rehoitti väkijumakappu vapaana ja monnuotoisena. Sen vaikutukset kohtuivat vahingollisena laajasti rajalla olevien kylien asukkaille.

Jo vuonna 1887, paljon ennen nuorisoseurojen syntyä tälle alueelle kokoontui joukko vakavia kansalaisia pohittamaan keinoja väkijumien tuhon estämiseksi. Johlavana henkilönä oli tulivirkailija Viktor Saarinen. Hänen kutsunansa kokous päätti perustaa raittusseuran, joka Raittiusseuran vian arkielössä on merkitty perustetuksi v. 1888.

Innoitus asiaan on ollut suuri ja jäsenkoti on liittynyt patsi Valkeasaaren aseman läheisyydessä asuvia laajan Kuokkalan kylän miehiä sekä naisia. Seuran pyrkimys on ollut oikein tosissaan tu-loksin pyrkiä ja se on saavuttanutkin merkittäviä alkaansan noksia. Sen toiminnan tuloksena keiteltiin väkijumien tarjoilu Valkeasaaren aseman ravintolassa kokonaan. Tämä kieltö ei tosin ollut kovin pitkäaikainen, mutta on selvä todistus vakavasti otettuastyöstä. Seuran elämä on ollut hyvin johdettua ja jaloihin päämääräihin tähtävä. Seuralla on ollut laulukuoro sekä torvisoitokunta ja hyvää kirjallisuutta on levitetty sekä luettu ahkerasti. Yli kymmenen vuotta on toiminta jatkunut vilkkaana, mutta vuoden 1899 jälkeä Seuran uudelleen elyminen alkoi vuonna 1905. Seuran johtoon saatiin innokas raittiusmiehe, rautatien virkailija Sankari Nuoto. Toimintakeskus oli edelleen Rajajoen silian läheisyydessä, sillä enemmistö jäsenistä asui tässä ympäristössä. Nyt alkoi seuran elämässä oikein loistokausi. Seuran sisäinen elämä versoi hyvin monimuotoiseksi. Pidettiin keskuslehtioja, toimittettiin oma seura-lehti, näytelmiä harjoitettiin keskeytymättä ja suuria teatterikappaita esitettiin hyvällä menes-

tyksellä. Laulukuoroja oli kaksi,kin, toinen mies- ja toinen sekakuoro, jotka ottivat osaa kilpailuihin useammilla laulujuhilla ja saivat palkintoja, torvisoitokunta kehittyi lopulta suureksi orkesteriksi ja urheilu kuului miesten harrastuksiin. Toiminta kaipasi hyviä tiloja ja niin syntyi ajatus talon rakentamisesta. Tämä toteutui vuonna 1908 ja nyt kohosi seuran elämä aivan ilmiömäisiin saavutuksiin. Seurassa toteutui demokraatia aivan viimeistä pistettä myöden, sillä saman katon alla viihtyivät hyvässä sovussa eri yhteiskuntaluokkien kuuluvat henkilöt. Laulukuoron johtaja oli ammattitään suutari ja laulaja kaikkista piireistä tuomaria ja myöhemmin kerralliksi kohonnutta miestä myöden. Seuran taloudellihen johdaja oli Ilkemies Vilho Ruokonen, soitokunnan johtaja ja luoja oli seuran omia kasvatettajia Frans Kaitas. Tämän talon laavalla kasvoivat näytelijät Rosi Rinne ja Arvida Eerola. Seura oli vilkkaassa toimintayhteydessä Pietarin suomalaisten sekä Inkerin valistusta harrastavien pirtien kanssa. Noin yhdeksän vuotta kestänyt ja loistavain tuloksin kehittynyttä seura kohtasi kesällä 1914 ankara isku, seuran talo paloi poroksi. Se oli vakutettu Yleisvähäisessä Rossija-yhtiössä 9.000 ruplasta. Ruuplan arvo oli silloin jo laskenut niin paljon, että Suomen rahaksi vaihdettuna siltä kertyi 13.000 markan palkkelle. Seura toimi vielä tämän jälkeen vuoteen 1918 saakka, mutta uutta taloa ei enää voinu rakentaa ja silloinhan kaikkitoiminta tyrehtyi lopullisesti. Seuran omaisuus oli siltä 20.000 markan suuruisen ja sitä hoitamaan valittiin toimikunta, joka tallatti rahat pankkiin. Niitä karkutettiin myöskin pitämällä laimatuna liike-elämälle. Toimikunta piti viimeisen kokouksen muistaakseni 1928 Koivistoilla opettaja Otto Lehtosen luona. Täällöin päätettiin talon varat Eitela-Karjalan Nuorisoseuran hoitoon. Varoja oli silloin yli kolmekymmentätuhatta ja ne oii sijoitettava Terijoen Säätöpankkiin. Vuosien kuluessa toimipankkin muut jäsenet kuuluivat ja tämän kirjoittaja jäi yksin niistä määrättyjäksi. Muutaman vuoden kuluttua, kun tilanne ei mitenkään muuttunut, hätkäksin oikeaksi luovuteta sanottu varat lopullisesti Eitela-Karjalan Nuorisoseuran omaisuudeksi. Menettelystäni sain kuulla ankarat moitteet helsinkiläisiltä raittiusmiehiltä, joiden mielestä ne olisivat kuuluneet Raittiusseuran ystäväveljille. Puolustauduin selostamalla menettelyni oikeaksi ja minua sitoviin päätöksin perustuvaksi. Sellainen oli Rajalan Raittiusseuran loppu.

Rajalan raittiusseuran hyvä alkunemestys v. 1888 innoisti terijokelaisia seuraamaan esimerkkiä. Raittiusseuran Ystäville lähetetyssä vuosikertomuksessa mainitaan maajari Kaarlo Maurits Saarion johdolla perustetun vuonna 1891 raittiusseura Terijoelle. Seuran elä-

Herasuomari ja manvillijä Antti Paloposki.

mä on todennäköisesti jäänyt hyvin heikoiksi, koskapa seuraava vuosikertomus on lähetetty vasta v. 1894 ja sitä seuraavana vuonna sen on ilmoitettu lopettaneen toimintansa.

Uudelleen on herännyt ajatus raittiusseuran perustamisesta noin 10 vuotta myöhemmin. Alueena oli nyt Terijoen oluttehtaan levitämä turneelu. Astala oli kirkkoherra pastori Brummer, jonka koolle kutsua oli seurannut n. 150 vakaaat kansalaista joulukuun 26. päivänä, sils Tapaninpäivänä 1904. Tämän seuran sanotaan toimineen vuoteen 1918 saakka, mutta toiminta on ollut hiljasta, tuokin näkyvää. Seura elpyi kuitenkin vielä 1929 ja on pysynyt hengissä vuoteen 1939 asti. Aivan tuloksentonta ei näiden seurojen työ ole kuitenkaan ollut, mikä ilmenee siitä, että Terijoen kuntakokous vuonna 1912 yrkäsi eväsi erään Timofejevin hakemuksen saada avata ammiskeluhotellin Terijoelle. Myöskään asemaravintolalle ei myönnetty ammiskeloukkenta, vaikka makustajailikene oli hyvin vilkas. Ohuttedasta vastaan käyttiin niinkään taistelu, mutta sen toiminta jatkui aina itsenäisyytemme alkuvuon asti.

Naisyhdistykset

On sanomattakin selvää, että kaikissa edellä kerrotuissa toiminnissa ovat naiset olleet aktiivisesti mukana. Siitä on heillä ollut puhtaasti omia naisyhdistyksiä, joita ei sovi unohtaa. Vuoden 1918 tapahtumien jälkeen virinnyt loistävä kokosi riveihinsä kaikki isänmaallisesti ajattelevat naiset. Yhdistyksiä perustettiin joka kylässä, jopa suoranaisista opettajain talous- ja terveystoimintatarkin. Toiminta näissä yhdistyksissä oli tiivistä ja hyvin johdettua ja se koitui koettelemusten päivinä suureksi sinnaukseksi kokokansalle.

Toisena on naisten omiin harrastuksiin kuuluvana mainittava marattatyö. Sen piiriin mahtuivat

Terijoen raittiusseuran.